

חֹדֶשׁ תָּמוּז חֹדֶשׁ ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Dekoratívni výzdoba stropu s hebrejským liturgickým textom v synagoze v Boskovicích, jednom z rekonštruovaných židovských objektů. Foto 10 hvězd.

10 HVĚZD

Projekt Česká cesta židovského kulturního dědictví 10 hvězd, založený a realizovaný Federací židovských obcí v ČR, nabízí návštěvníkům v létě následující výstavy a programy:

ÚSTĚK – výstava *Židé v boji a odboji* – 1. 5.–30. 10. Utrpení Židů v letech 1938–1945, završené tragédiemi ve vyhlazovacích táborech, dodnes zastihuje skutečnost, že se českoslovenští Židé nepoddali osudu pronásledované komunity a přes stupňovaný teror se zapojili do odboje v Čechách, na Moravě i na Slovensku. Tisíce z nich se při první příležitosti staly příslušníky československé armády a se zbraní v ruce bojovaly proti nacismu a fašismu na všech frontách druhé světové války.

BRANDÝS NAD LABEM – výstava *Jindřich Waldes, podnikatel, sběratel, mecenáš* – 1. 5.–31. 10. Mapuje život a dílo zakladatele slavné firmy Koh-i-noor, Jindřicha Waldese, kterou proslavil inovativní stiskací knoflík, patentka Koh-i-noor.

NOVÁ CEREKEV – výstava *Hieronymus Lorm* – 1. 6.–30. 9. Hieronymus Lorm, vlastním jménem Heinrich Landesmann, byl rakouský básník, filozof a bojovný novinář, pocházející z židovské rodiny z Mikulova. V 15 letech ztratil sluch, postupně pak i zrak. Přesto se stále zajímal o dění kolem sebe a vytvořil dotekovou řeč, tzv. Lormovu abecedu, jež se používá mezinárodně dodnes. Výstava seznámí návštěvníky s jeho životem a dílem.

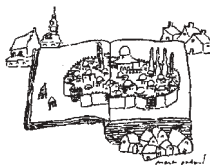
POLNÁ – *Bromografie známá neznámá* – 5. 6.–30. 6. Co víte o bromografii? S touto fotografickou technikou, která se v minulosti používala pro rozmnožování pohlednic a uměleckých fotografií, se seznámíte na výstavě v synagoze a rabinském domě v Polné.

KRNOV – *Naše kořeny* – 25. 6.–31. 8. Soutěž a výstava vytvořená žáky ZŠ a SŠ Moravskoslezského kraje.

BOSKOVICE – přehled výstav v rámci festivalu pro židovskou čtvrť – 9. 7.–12. 7. Synagoga a rabinský dům představí dvě výstavy v rámci již 34. Festivalu pro židovskou čtvrť.

POLICE – koncert v synagoze – 23. 8. Jarmila Vlachová a Dominika Weiss Hošková přednesou při příležitosti Dnů evropské židovské kultury koncert,

AKTUALITY

v němž se představí neobvyklá kombinace dvou hudebních nástrojů: violoncella a akordeonu. (jd)

HISTORIE OSTRAVSKÝCH ŽIDŮ

Více než čtvrt století sestavovala bývalá pracovnice Ostravského muzea paní Libuše Salomonovičová s pomocí ostravských archivářů kartotéku židovských obyvatel Ostravska. Dlouhá léta pátrala v řadě archivů, aby sestavila unikátní soubor jmen a osudů bývalých židovských obyvatel Ostravy a okolí, z nichž většina musela za války nastoupit do německých transportů a opustit město, které mnozí z nich pomáhali jako podnikatelé a obchodníci na konci 19. století a v první polovině 20. století budovat a rozvíjet. Paní Salomonovičová vytvořila jedinečný zdroj informací k obyvatelům židovského původu, kteří žili v Ostravě a jejím okolí od 19. století až do druhé světové války. Při své práci

vytěžila archivní dokumenty uložené jednak v Archivu města Ostravy, jednak v dalších archivech nejenom Moravskoslezského kraje, ale i v Národním archivu, Moravském zemském archivu a jinde. Paní Salomonovičová se rozhodla nyní s vytvářením této kartotéky skončit a slavnostně ji v podobě 34 plných krabic s kartami se jmény s daty a popsány osudy ostravských Židů předat Archivu města Ostravy.

SBALENO NA VĚČNOST

V loňském roce byla v Hostivaři odhalena pamětní deska obětím holokaustu. „Po osmi desetiletích se podařilo městské části zmapovat tuto opomenutou část hostivařské historie. Spoluobčany, kteří se stali oběťmi největší genocidy 20. století, v Praze 15 prakticky nic nepřipomínalo. To jsme se snažili napravit,“ uvedl tehdy starosta Michal Fischer.

„Na tuto snahu nyní navazuje odhalení pomníku *Sbaleno na věčnost*, věnovaného sousedům z Chodova a Hájů, kteří byli za druhé světové války deportováni do koncentračních táborů, odkud se už nikdy nevrátili. Tragédie holokaustu nerozlišovala mezi katastrofami; vytrhla sousedy z našich společných ulic a zanechala v nich prázdné místo, které si dnes po letech společně připomínáme.“

DĚTI USPOŘÁDALY SBÍRKU

Děti Základní školy I. a Základní školy II. v Jindřichově Hradci uspořádaly sbírku na Kameny zmizelých, které připomínají oběti holokaustu. Tato iniciativa se zaměřila na rodinu Schapových, konkrétně na bratra a sestru, kteří byli žáky těchto škol. Sourozenci, kteří se stali oběťmi koncentračního tábora Osvětim, neměli žádné příbuzné, již by za ně Kameny zmizelých položili. Děti se rozhodly tuto situaci změnit a uspořádaly sbírku, jejímž cílem bylo vybrat prostředky na jejich památku.

V rámci sbírky se podařilo vybrat téměř 50 tisíc korun, které budou použity na instalaci Kamenů zmizelých v Jindřichově Hradci. Organizátoři sbírky z obou škol, učitelé a žáci, byli motivováni k této akci nejen historickým kontextem, ale také osobním příběhem rodiny Schapových. Jak uvedl ředitel jedné ze škol, děti se dozvěděly, že sourozenci navštěvovali stejnou školu, a to je inspirovalo k tomu, aby se aktivně zapojily do sbírky. „Chtěli jsme, aby si děti uvědomily, co se v minulosti stalo, a aby se naučily, jak důležité je pamatovat na ty, kteří přišli o život,“ dodal ředitel. jd

OBSAH

- Zemřel Toman Brod **3**
- Komentář k Tóře **4–5**
- Rozhovor se spisovatelem a novinářem Christianem Buckardem **6–7**
- Kriegel: lékař – politik – fotograf **8**
- Zemřel Gabriel Ariel Levicky **9**
- Operace Jonatan – o knize Ida Netanjahua *Joniho poslední bitva* **10–11**
- Z knihy *Joniho poslední bitva* **12–13**
- Egon Erwin Kisch: *Z pražských dobrodružství* **14–15, 17**
- O knize *Dvadsať nádycho* **16**
- Josef Kroutvor: *Dvakrát o kavárně* **17**
- Miloš Doležal: *Berlínská doupata, vily a kaliny* **18–20**
- Izrael: *Anatomie debaklu* **21**
- Výběr z českých médií **22**
- Letní průvodce po synagogách **23**
- Zprávy, kultura, inzerce **24–27**
- Zprávy ze světa **28**

„Po všech svém dospělý věk jsem náležel k oněm jedincům, kteří neradi hovořili o sobě, zato tím více je zajímavý osud druhých lidí,“ napsal Toman Brod v první větě úvodu ke svým memoárům, vydaným v roce 2007 pod titulem *Ještě že člověk neví, co ho čeká. Života běh mezi roky 1929–1989*. Nyní, po jeho smrti, je nejvyšší čas, abychom zase my „druzí lidé“ více hovořili o Tomanu Brodovi, skromném a významném historikovi, který prožil nejedno drama a zanechal po sobě úctyhodné badatelské dílo.

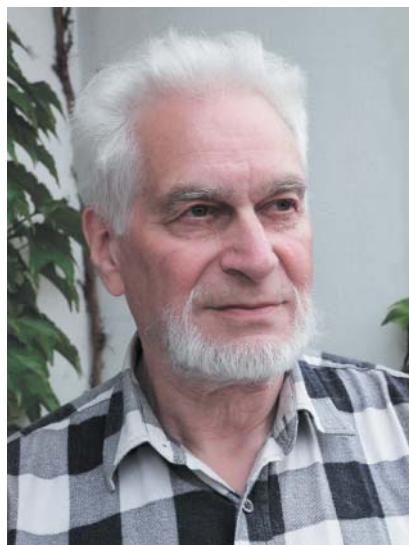
Příběhy jedinců, rodin i národů v Evropě 20. století souvisely skoro vždy se zločiny nacistických a komunistických režimů, obzvlášť pokud bylo ve hře židovství a touha po samostatném myšlení. Tak i v případě Tomana Broda, jehož dědeček Alois byl židovským obchodníkem ve Vrdech-Bučicích, otec Arnošt později v Praze obchodoval s obilím. V roce 1912 Brodovu matku Olgu, dceru majitele pily z Ledče nad Sázavou, za Aloise oddal česlavský rabín. Krátce po první světové válce si manželé pronajali honosný pětipokojový byt s telefonem, guvernantkami, kuchařkou a balkonem, odkud byl výhled na Hradčany, na pražském Rašínově (Palackého) nábřeží, v němž Toman žil ve 30. letech svoje idylické (jak později napsal) dětství, nabitě literaturou, filmy, fotbalem, pobyty v krkonošských hotelech...

Kontrast s pozdější „životní úrovní“ v koncentračních táborech Terezín a následně Osvětim-Březinka („rodinný tábor“) těžko mohl být větší. Pravděpodobně mu zachránilo život náhodné převedení do dolnoslezského koncentráku Gross-Rosen, kde se sotva, ale přece dožil konce války.

Po roce 1945 přišly nové výzvy a dilemata československého budování komunismu, do jehož vládnoucí politické strany Toman vstoupil v lednu 1948. Přesto, nebo právě proto, co Brod znal na vlastní kůži, se vlastně celá jeho badatelská kariéra točí kolem československé perspektivy nejintenzivnější fáze souběhu dvou diktatur: 30. a 40. let, kdy Hitler i Stalin byli na vrcholu moci. Po únoru 1948 pracoval v Gramofonových závodech a studoval „superkomunistickou“ (jak ji sám označil) Vysokou školu hospodářských a politických věd, v jejímž čele stál stalinista a normalizátor české literatury Ladislav Štoll. Proces se Slánským považoval za „pomíjivou epizodu“. Studium dějin ukončil na Karlově univerzitě v roce 1955, krátce po svatbě a narození dcery, a nastoupil do Vojenského histo-

rického ústavu. Zde začal pracovat na rozsáhlém kolektivním sborníku *Za svou bodu Československa. Kapitoly z dějin čs. vojenské jednotky v SSSR za 2. světové války*, poplatném kompletně sovětskému výkladu druhé světové války. Pozdější monografii z roku 1963 a v přepracované podobě z roku 1965, napsanou společně s Eduardem Čejkou pod titulem *Na západní frontě. Historie čs. vojenských jednotek na Západě v letech druhé světové války*, Brod označil za „špatnou, nikoli však hanebnou“. V té době přechází do Ústavu dějin evropských socialistických zemí Československé akademie věd.

ZEMŘEL TOMAN BROD (18. 1. 1929 – 23. 5. 2026)

„Ještě že člověk neví, co ho čeká...“

Kontext 60. let mu umožňuje nejen lepší přístup k pramenům, ale také, nebo dokonce především nové metodologické perspektivy. Brod píše učební materiály (*Pražské květnové povstání 1945* společně s Karlem Bartoškem a *Druhá světová válka 1939–1945*), sestavuje v různých jazykových mutacích vydanou obrazovou publikaci *Nastal čas boje. Československý protifašistický odboj v obrazech*, především ale vydává studii *Tobrucké krysy* o bojích československých vojáků na Středním východě. Do té doby existovaly na toto téma jen vzpomínkové knihy přímých účastníků: *Po druhé Tobruk* Františka Gottlieba z roku 1946 a *Od Eufratu až po Běhaz. Historie čs. vojenské jednotky na Středním východě* od Leopolda Firda (1947). Čtyřicet let po

prvním vydání v roce 1967 vyšla kniha znovu v roce 2008. Brod postupuje odborně, ačkoli jeho práce není čistě vědeckou, teoreticky ambiciózní historiografií. Jeho díla vycházejí ostatně opakovaně v publikačních kanálech Svazu protifašistických bojovníků a autor předkládá texty vstřícné vůči širokým čtenářským vrstvám – *Tobrucké krysy* například vyšly dnes neuvěřitelným nákladem 30 000 výtisků.

Především ale Brod období liberalizace druhé poloviny 60. let využil k přípravě jedné ze svých klíčových monografií *Moskva: objetí a pouto. Československo a Sovětský svaz 1939–1945*. Definitivní vydání se z politických důvodů posunulo o více než dvacet let až do roku 1992. Rozsáhlé úryvky tehdy ve výběru Lidý Rakušanové odvyšlalo i Rádio

Svobodná Evropa. Tou dobou už také byla vydána dvoudílná monografie *Operace Velký podvod. Cesta československých komunistů k moci v letech 1945–1948* (nakladatelství MagnetPress, druhý díl s podtitulem *Triumf a zkáza*), kterou autor chápal jako pokračování *Moskvy*. Začal na ní pracovat v roce 1978. Tyto tři svazky autor doplněné a mírně upravené vydal roku 2002 v nakladatelství Academia v jedné publikaci pod novým názvem *Osudný omyl Edvarda Beneše 1939–1948. Československá cesta do sovětského područí*.

V 90. letech je Toman Brod jedním z vlivných historiků, kteří byli za normalizace vyloučeni z veřejného působení, tím spíš, že podepsal Chartu 77. Ačkoli měl po roce 1968 několik nabídek zůstat v Německu – stipendium mu nabídl dokonce Reinhard Strecker, věhlasný sociálnědemokratický aktivista usilující dlouhodobě o důslednější reflexi nacistické éry –, zůstal nakonec v Československu a pokračoval podle možností v práci. Hned v roce 1990 vychází jeho tehdy v češtině objevená publikace *Pakty Stalina s Hitlerem. Výběr dokumentů z let 1939 a 1940*, na kterou roku 2025 navázal překlad vynikající studie Claudie Weberové v nakladatelství Maraton (*Pakt. Stalin, Hitler a příběh jedné vražedné aliance 1939–1941*).

Toman Brod nebyl mediální hvězdou, nevyvolával skandály, neupozorňoval na sebe, nýbrž jak sám řekl, zajímal se o osudy druhých. Jeho dílo a jeho život tím získávají na hodnotě.

TOMÁŠ GLANC

SLYŠ, JISRAELI (VAETCHANAN)

Ve výroku „Já jsem Hašem, tvůj Bůh“ je předznamenáno sjednocení pojmů Hašem a tvůj Bůh. Připomeňme přitom, že celá tato první věta Desatera zní „Já jsem Hašem, tvůj Bůh, jenž tě vyvedl z Egypta, domova otroků“. Pojem „Já“ však Židé znají jen „Hakadoš, baruch hu“, a v této souvislosti se nás to týká tím víc, protože toto a následující přikázání „Nedělej si na mé tváři atd.“ slyšel Jisrael přímo z úst Božího majestátu, a obě musejí být tak hluboce vepsána do židovské duše, že je z ní nic nevymýtí. Ten, kdo tě z domova otroků vyvedl, je Já, je Hašem, je tvůj Bůh. A v ranní modlitbě sami říkáme: *Já, to je má smlouva pro ně.*

Na to právě navazují slova Kriat Šmá až v Páté knize Tóry: „Slyš, Jisraeli, Hašem je náš Bůh, Hašem je JEDEN.“ Podle Rašiho to vycházelo z výroku rabiho Natana, že *z toho lze čerpat odpověď sektářům, kteří říkají, že jsou dvě instance, poněvadž když Svatý, buď požehnán, stannul na hoře Sinaj a řekl „Já jsem Hašem, tvůj Bůh“, kdo se proti němu postavil? Moše však přišel vysvětlit tento příkaz a připomněl jej po Desateru, protože je to sám kořen věrnosti, a každý, kdo to nevyznává, zakrývá podstatu. Hašem Elokejnu, Hašem echad znamená, že Hašem, jenž je naším Bohem a ne bohem národů, bude v budoucnu Hašem jeden, jak je řečeno: Onoho dne bude Hašem jeden, a jeho jméno Jeden.*

To je výklad Rašiho (rabi Šlomo Jicchaki), říká Ramban (rabi Moše ben Nachman), a dodává k tomu: *A to si musíš pořádně promyslet, poněvadž Moše tu mění osobu, říká „Hašem Elokejnu“, Hašem je náš Bůh, a neřekl „Hašem je tvůj Bůh“ (nebo váš Bůh), jak říká všude jinde, ale zahrnuje do celku Jisraele i sebe. Potom Ramban uvádí příklady z Písma, mezi nimi i text Šmá hned v následujícím verši „budeš milovat Hašem, tvého Boha“ atd. Že je Hašem „naším Bohem“ je skutečně ojedinělým sjednocením mluvícího s těmi, které oslovuje. A Ramban to vysvětluje tím, že Hašem udělal s Mošem veliké a strašné věci, aby mu udělal „šem tiferet“, jméno okras. A hle, Dalet na konci slova echad (jeden), je psán velkým písmenem, aby poukázal na to, co je psáno, že Hašem před nimi rozsekl vodu, aby mu (Mošemu) udělal věčné jméno. Poukazuje na průchod Jisraele mořem po souši. Což ale neřekl Mošemu: Zvedni svou hůl a vztáhni svou ruku na moře a rozštípní je a sy-*

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: Přechod přes moře, 1966.

nové Jisraele vejdou do moře po souši? (2M 14, 15–16) *A když Moše vztáhl svou ruku na moře, Hašem po celou noc odváděl moře mocným východním větrem a učinil z moře souš a ta voda byla rozštípnuta (14, 21). A podobně tomu bylo, když Jisrael po souši před ránem vyšel na druhý břeh, i tentokrát přikázal Bůh Mošemu, aby se zapojil do zkázy Egypta svou rukou. Vztáhni svou ruku na moře a ty vody se vrátí na Egypt, na jeho vozbu a jeho vozataje. A Moše vztáhl svou ruku na to moře a moře se před ránem vrátilo ke své síle a Egyptané mu prchali vstříc a Hašem setřepal Egypt doprostřed moře.*

Otázka, proč Bůh potřeboval zapojovat člověka Mošeho do tohoto zázraku jako partnera, je zcela namístě a stejně důležité je se ptát, proč pokládal za nutné mu udělat věčné jméno, aby je mohl použít, když to, co udělal Moše, udělal sám: *Hašem před nimi rozsekl vodu. Z tohoto hlediska je důležité, jak to sám Hašem sdělil Mošemu. A já, hle já, posílím srdce Egypta, a oni přijdou za nimi, a proslovím se na faraonovi, jeho vozbě a jeho*

vozatajích. Srdce Egypta, hebrejsky Micrajim, je tradičně vykládáno jako srdce egyptského ochranného anděla, zastupovaného v tomto fyzickém světě králem a jeho vojskem. Je to tedy metafyzická síla, ovládaná Bohem Jisraele samým, již na závěr Písně moře viděl Jisrael ležet mrtvou na břehu moře. Jisrael tak viděl tu velkou ruku, již Hašem učinil s Micrajim, a ten lid se bál Hašem a poznali věrnost Hašem a jeho služebníku Mošemu. Kdyby však nepřiměl Mošeho, aby se na zničení anděla podílel člověk, s nímž sdílí své Já, nepostavil by proti Egyptu sílu svého Jména v člověku jako takovém.

To je, co je často citováno, že obyčejná švadlenka zřela při průchodu mořem více než prorok Jechezkel. A tomu též odpovídá, že poté, co Bůh vyzval Mošeho, aby vztáhl svou hůl a svou ruku na moře, čteme tři po sobě jdoucí verše, každý o 72 znacích, které dávají 72 „slov“ rozvinutého Božího jména. Pokud se ptáme, proč vztáhl jen svou ruku a o holi se text nezmiňuje, je tomu proto, že holi v jeho ruce bylo toto Jméno. Když jsme už mluvili o „té velké ruce“, její číselné hodnotě 71 schází do 72 jeden. Také sanhedrin, nejvyšší soud Jisraele, sestával ze 71 členů. Přítomen byl i Bůh, ale ten se nepočítá.

Traktát Pesachim 56a vzpomíná jerišké muže, že *vážou dohromady Šmá, a klade otázku, jak to dělají? Rabi Jehuda řekl: „Říkají Šmá Jisrael, Hašem Elokejnu, Hašem echad bez přerušení“ mezi „Hašem je náš Bůh“ a „Hašem je jeden“. S tím souhlasila většina s tím, že rabi Jehuda také říkal, že přerušovali, ale neřekli. Bud' požehnáno jméno Majestátu jeho království navěky a věčně. A my, jaký smysl tomu dáváme my? Tak, jak to vykládal rabi Šim'on ben Lakiš, protože rabi Šim'on ben Lakiš řekl: „Jaakov svolal své syny a pravil: Shromážděte se a já vám povím. (...) Jaakov chtěl svým synům odhalit konec dnů, ale Šchina se od něj odpojila, a tak řekl: Že by na mé posteli, nedej Bože, lpěla poskrvna? Jako Avraham, protože z něho vyšel Jišmael, a jako Jicchak, protože z něho vyšel Esáv? Jeho synové však řekli: Slyš, Jisraeli, Hašem je náš Bůh, Hašem je jeden. Jako ve tvém srdci není než jeden, není ani v našem srdci nežli jeden! V tu chvíli náš otec Jaakov začal a řekl: Bud' požehnáno jméno majestátu jeho království navěky a věčně.“ Nato vzhledem k tomu, že nevěděli, zda to požehnání připsat Mošemu, nebo Jaakovovi, ustanovila rabínská většina říkat ta slova šeptem.*

EFRAIM K. SIDON

VÝZNAM OSLAVY

Oslavovat znamená uvědomit si jedinečnost okamžiku, rozšířit jedinečnost sebe sama. Co bylo, už se nevrátí.

Biblický příběh stvoření nebe a země nepřináší pouhou informaci, ale vyjadřuje uznání. Příběh stvoření je písní opěvující slávu vzniku světa: „A Bůh viděl, že to je dobře.“ (1M 1,25) Naším úkolem je uvést v soulad pohled Boha a vlastní zkušenost. Biblické náboženství vede k bdělosti a otevřenosti vůči tomu, co se právě děje. Každý okamžik je novým příchodem, novým darem. Jak jej uvítat, jak na něj odpovědět? Největším hříchem je neschopnost vnímat vznešenost přítomnosti, tajemství bytí a možnost tichého povznesení.

Moderní člověk ztrácí schopnost oslavovat. Místo toho hledá zábavu a rozptýlení. Velebení je aktivní projev úcty a pozornosti k hlubšímu smyslu života; zábava je pasivním přijímáním potěšení z nějaké zábavné podívané. Oslava nás vede ke konfrontaci, k transcendentnímu významu vlastních činů.

Oslavovat znamená vzdávat úctu něčemu, čeho si vážíme. V moderním pojetí to znamená spíše veřejné obřady, zpěv či hostiny s řadou proslovů. Já mám na mysli vnitřní vděčnost, která dává každodenním skutkům duchovní rozměr. Velebit znamená sdílet větší radost a účastnit se věčného dramatu. Zatímco spotřeba slouží uspokojení sebe sama, oslava směřuje k velebení Boha, ducha či zdroje pozhnání.

Jsmo vedeni k přesvědčení, že smyslem poznání je využívat svět. Účelem poznání je však také vzdávání slávy Bohu, přítomnému i nepřítomnému. Oslava vyvolává jeho přítomnost skrytou v jeho nepřítomnosti. Mysl hledá logickou soudržnost, duše hledá oslavu. Poznání samo může být oslavou, protože pravda přesahuje jak věci, tak myšlenky a sjednocuje je v transcenci.

Ztrácíme schopnost vděku i zpěvu. Oslava bez vděku se mění v prázdný obřad. Obnova našich sil závisí na tom, zda znovu objevíme zapomenuté zdroje.

Smysl existence zakoušíme v okamžicích povznesení. Aby člověk obstál na zemi, musí směřovat k vrcholu: jeho ideály mají být vyšší než jeho chování a cíle větší než jeho potřeby. Jedním z darů lidského života je prožívat tiché povznesení a radostnou oslavu. Jak řekl rabín Akiva: „Každý den píseň.“

Z knihy *The Wisdom of Heschel (Farar, Straus and Giroux, 1975)* vybral a přeložil Jiří Zavadil.

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách tamuz/av 5786 – červenec 2026

Staronová synagoga

2. 7. čtvrtek	<i>půst 17. tamuz</i>	1.55–22.05 hodin
3. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.56 hodin
4. 7. sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3 mincha perek 6	šachrit 9.00 hodin konec šabatu 22.22 hodin
10. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.53 hodin
11. 7. sobota	MATOT-MASEJ 4M 30,2–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4; 4,1–2 mincha perek 1	šachrit 9.00 hodin konec šabatu 22.16 hodin
15. 7. středa	Roš chodeš av	
17. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.47 hodin
18. 7. sobota	ŠABAT CHAZON DVARIM 5M 1,1–3,22 hf: Iz 1,1–27 mincha perek 2	šachrit 9.00 hodin konec šabatu 22.08 hodin
22. 7. středa	předvečer půstu 9. av	20.59 hodin
23. 7. čtvrtek	PŮST 9. AV	šachrit 8.15–10.15 hodin konec půstu 21.39 hodin
24. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.39 hodin
25. 7. sobota	ŠABAT NACHAMU VAETCHANAN 5M 3,23–7,11 hf: Iz 40,1–26 mincha perek 3	šachrit 9.00 hodin konec šabatu 21.57 hodin
29. 7. středa	TU BEAV – svátek tanců a lásky	
31. 7. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.29 hodin
1. 8. sobota	EKEV 5M 7,12–11,25 hf: Iz 49,14–51,3 mincha perek 4	šachrit 9.00 hodin konec šabatu 21.45 hodin

Do 28. 8. 2026 se konají páteční večerní bohoslužby od 19.30 hodin.

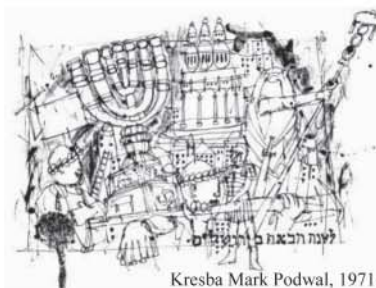
Vysoká synagoga

Šachrit v pondělí a ve čtvrtek v 7 hodin.

Mincha o šabatu ve 13.45 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

Kresba Mark Podwal, 1971.

TOHO, O KOM PÍŠU, MUSÍM MÍT RÁD

Rozhovor se spisovatelem a novinářem Christianem Buckardem

Christian Buckard (nar. roku 1962 v Berlíně) je spisovatel a nezávislý novinář, autor životopisných knih a filmových dokumentů. Studoval židovská studia a nizozemskou filologii v Berlíně, Jeruzalémě a Amsterdamu. Dlouhodobě pobýval v různých kibucech (včetně práce pastýře v Galileji). Pro německý rozhlas vytvořil pořady o španělské občanské válce na Mallorce, návratu kibuců, afrických uprchlících v Izraeli, kavárně Tamar v Tel Avivu, Joramu Kaniukovi, Kenu Adamovi, Winstonu Churchillovi, Bettině Wegnerové a milostném příběhu mezi Jeanem Gabinem a Marlene Dietrichovou (za něj v roce 2012 obdržel Německo-francouzskou novinářskou cenu). Pořídil řadu rozhovorů, mj. s Amosem Ozem, Davidem Grossmanem, hercem Chaimem Topolem, fotografem Davidem Rubingerem ad. Často přispívá do židovského týdeníku Jüdische Allgemeine. Napsal tři čtenáři i kritiky ceněné biografie: o spisovateli a filozofovi Arthuru Koestlerovi, o fyzikovi a zakladateli fyzioterapeutické metody Moshem Feldenkraisovi a o novináři a spisovateli Egonu Erwinu Kischovi. Poslední jmenovaná vyšla nedávno v překladu Věry Trnkové v pražském nakladatelství Sefer pod názvem Egon Erwin Kisch. Světové dějiny zuřivého reportéra.

Píšete skvělé biografie, četla jsem všechny tři. Jak si vybíráte své protagonisty? Je to náhoda, že mají všichni židovské kořeny?

Napsal jsem dosud tři biografie, ale průběžně jsem buď sám, nebo společně s přítelem Daniele Guthmannem pátral po biografických tématech, chtěl jsem se vydat po stopách slavných nebo zapomenutých osobností. S Guthmannem jsme udělali pro televizní kanál ARTE film a hodinovou rozhlasovou dokumentaci o Jeanu Gabinovi a Marlene Dietrichové. Před

několika lety jsem pro rozhlas připravil dokumentární drama o Winstonu Churchillovi.

Proč jsem psal o Kischovi, Koestlerovi a Feldenkraisovi? Je to náhoda, že se zajímám právě o ně? Určitě ne, jejich příběhy mají, ať už přímo nebo nepřímo, co do činění s mým životem: Můj otec měl knihy od Koestlera, Gustava Reglera a Manese Sperbera doma v knihovně. A své první knihy

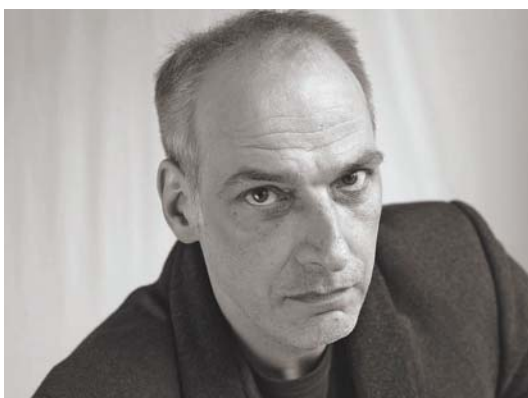

Foto Susanne Schleyer.

od Kische jsem dostal od otce, v krásném vydání od Büchergilde Gutenberg, to je jedno z tradičních německých nakladatelství. Přečetl jsem Koestlerovy vzpomínky na kibuc Chefciba – jeho román *Zloději v noci* a *Reise durch die Kibbuzim* (Cesta kibucy) od Augustina Souchyho, a tak mě napadlo, že se musím na socialismus podívat zblízka – a samozřejmě že v Izraeli.

A Moshe Feldenkrais? Moje žena přišla jednoho dne z jakési pohybové terapie a krátce mi vyprávěla o Feldenkraisovi. Už první rešerše, a to jsem o něm věděl velmi málo, podnítila moji zvědavost. Hned mi bylo jasné, že to bude velkolepý dobrodružný příběh! A protože jsem se mezitím naučil trochu hebrejsky a neměl potuchy, kolik štěstí, podpory a šikovných náhod je třeba k tomu, abych mohl o Feldenkraisovi napsat, udělal jsem o něm nejdřív dva rozhlasové pořady. A pak jsem napsal s pomocí jeho rodiny a mnoha jeho žáků a přátel vůbec první Feldenkraisovu biografii.

Recenze uvádějí, že nacházíte zapomenutá svědectví a dosud nepublikovaná fakta. Jak postupujete, píšete sám, nebo máte na rešerše pomocníky?

Jsem firma o jednom muži, nemám tedy žádný štáb spolupracovníků, kteří by mi při rešerších pomáhali. Je to vlastně dobře, protože mám radost právě z detektivní práce, z hledání stop. A zapsat výsledky, to je pak nutná povinnost.

Rešerše k biografiím jsou trochu jako práce v kibucu, musíte být připraven k nejružnějším typům práce a činnosti. A je k tomu navíc zapotřebí trochu štěstí a taky, aby člověku přála náhoda.

Právě vyšla v českém překladu vaše biografie E. E. Kische. Co vás k napsání té knihy přivedlo? A co vás na Kischovi nejvíce zaujalo?

S Kischem jsem se v literatuře setkal v průběhu desetiletí mnohokrát. To bylo jasné, protože za jeho života neexistoval žádný jiný žurnalista nebo spisovatel, který by se znal opravdu s každým a měl pověst „zuřivého reportéra“. Nemyslel jsem si, že zrovna já napíšu jeho biografii. Ale náhodou jsem objevil článek někdejšího palestinského odbojáře, později kibucníka a diplomata Rafaela „Rafiho“ Ben Šaloma, který se po druhé světové válce s Kischem v Praze sblížil. A v tomto textu jsem narazil na Kische ze zcela neznámé perspektivy. Mám dojem, že nejsem jediný, kdo Kische do té doby nesprávně hodnotil. Kisch byl totiž ještě daleko zajímavější osobnost, než jak ho do té doby publikované knihy představovaly.

Takže: Jestliže se před psaním biografie domnívám, že o osobě, kterou chci popsat, všechno vím, měl bych si hledat jiné téma. Taková biografie musí být pro autora přinejmenším tak napínavá, jako by měla později být i pro čtenáře. A to postupné poznávání domněle známého člověka, to bylo na té práci to nejnapínavější.

Zásadně pro mě platí: Osobu, o které píšu, musím mít rád. Koneckonců spolu travíme každý den po celé roky!

Jeden recenzent považuje vaši knihu nejen za biografii, ale i za „mediální příběh mezi psaním, lží, válkou a násilím“. Jiný recenzent ji vnímá jako „mediální analýzu, která se zabývá zaujetím či neutralitou v žurnalistice a literatuře, otázkou objektivitu a fikce“. Souhlasíte s tím?

Jakmile je kniha publikována, začne mít, daleko od autora, svůj vlastní život a zasáhne – jak doufám! – mnoho čtenářů. A každý čtenář či čtenářka budou knihu vnímat po svém. A když ji recenzenti jako ti dva zmínění takto hodnotí, pak se chvíli divím a ptám se: Opravdu mluví o mé knize? Asi jako nějaký táta, který se diví, co se z jeho potomka vyklubalo.

Jak vypadá osoba Kisch v tomto světle?

Nejspíš je Kisch neméně překvapený než já.

Jak by asi psal Kisch dnes?

Jako vždy – zábavně a angažovaně. Jestlipak by si i dneska občas něco přivymyslel? V zájmu pravdy či zába-
vy by to jistě udělal i dnes. Jestli by mu to bylo prominuto stejně jako tehdy, to je ovšem jiná otázka.

Jak hodnotíte dnešní stav žurnalistiky v Německu?

Žurnalisté na volné noze, pokud se jako novináři živí, si dnes nemůžou dovolit investovat do článků příliš moc času. Psát pro tisková média nepřináší prakticky žádný výdělek, honorář se platí za řádku, a ten honorář je mizerný. Také dokumentární filmáři vydělávají většinou směšně málo. Pokud člověk nezdědil nějaký majetek nebo nemá jiné zdroje příjmů, pak se jen těžko může hlouběji věnovat projektu, ze kterého by finančně nic neměl.

Vypadá to, že novinářství jako svobodné povolání časem zůstane obo-
rem působnosti pro několik privilegovaných jedinců, kteří třeba i budou žít odtrženi od života, ale budou si takovou činnost moci dovolit a provozovat ji v podstatě jako hobby. Bylo by naivní myslet si, že žurnalista zaměstnaný na plný úvazek odvede pokaždé práci na základě pečlivých rešerší. Časem bude přibývat těch, kteří si své články,

včetně „vlastního názoru autora“, buď úplně, nebo aspoň zčásti nechají napsat umělou inteligencí.

V srpnu vám vyjde další kniha. Na webové stránce je uvedeno, že se jmenuje *Café Babylon: Berlin, Romanisches Café, 1913–1933. Můžete o ní něco říct?*

Ale ano, v centru pozornosti knihy jsou „obyvatelé“ kdysi legendárního Romanisches Café v Berlíně. Kniha je něco jako životopis této kavárny, je v ní spousta scén a portrétů známých i méně známých stálých hostů.

Hrubou představu o tom, jak ty staré evropské kavárny kdysi vypadaly, by ještě před několika lety mohla zprostředkovat kavárna Tamar v Tel Avivu, v Šejnkinově ulici. Stačil jsem tam ještě udělat rozhlasovou relaci, potom dokonce i film. Směl jsem v té kavárně několik týdnů „bydlet“, až jsem se stal tak nějak součástí inventáře a mohl nerušeně sbírat dojmy. Přitom jsem byl odkázán na pomoc okolí, v neposlední řadě několika studentů, u nichž jsem mohl na koleji v Tel Avivu zadarmo přenocovat, a na přátele z kibucu, u kterých jsem byl o víkendech na byt a stravu.

Pobýval jste často v Izraeli. Co pro vás židovský stát znamená?

Pokaždé, když jsem v Izraeli byl, ať už jako dobrovolník v kibucu, později jako student nebo jako žurnalista, vždycky jsem se setkal s lidmi, kteří mi pomohli k tomu, abych se tam cítil jako doma. Tak je tomu dodnes. Fakt je, že se ta země během desetiletí velice změnila. Ale já sám jsem se za tu dobu taky změnil.

Vedl jste řadu rozhovorů s izraelskými spisovateli, žurnalisty, herci. Na které vzpomínáte nejraději?

Moc rád jsem vedl rozhovory s Izraelci, kteří dovedli líčit vlastní minulost. V oněch chvílích jsem se i já ocitnul v Tel Avivu, v Berlíně nebo v kibucu 30. a 40. let. Takové momenty mi zůstaly v paměti. Když spisovatel Joram Kaniuk vyprávěl, jak v dětství snil za deštivých dnů v Tel Avivu o Paříži. Nebo když mi jedna starší dáma líčila, jak se kdysi, jako dítě, musela denno-denně brodit dunami písku, aby se do-

stala do školy. Herec Chaim Topol, mimo jiné dobrý spisovatel, strávil své dětství v telavivské čtvrti Florentin mezi řeckými námořníky. Jeho rodina byla chudá, Chaim a jeho sourozenci spali všichni v jedné velké posteli, což mu vůbec nevadilo. A autor Gad Granach se mnou seděl v Jeruzalémě a vyprávěl mi o tom, jak chodil se svým otcem Alexandrem v Berlíně do Romanisches Café.

Rád vzpomínám na jednu situaci, která se týká jeruzalémského starosty Teddyho Kolleka, jeho poslední volební kampaně v Jeruzalémě. Bylo to večer, setmělo se, bylo po schůzi a starosta Kollek se chtěl svézt autostopem. Postavil se na okraj hustě frekventované ulice, vtom přiskočil číšník, téměř s nasazením života zastavil jeden vůz a zeptal se: „Můžeš odvézt Teddyho domů?“ Řidič mohl, Teddy nastoupil a jelo se.

V České republice se teď hodně mluví o významu veřejnoprávních médií, rozhlasu a televize, o nutnosti kvalitního zpravodajství a žurnalistiky. Kdybyste měl radit nějakému začátečníkovi ve jmenovaných oborech, jak být objektivní reportér a jak lze lidi zaujmout nějakým tématem, co byste mu doporučil?

Kdo už je objektivní? Snad jen ti, kteří žádný vlastní názor nemají. Ale i když člověk vůbec objektivní není, musí přesto zůstat u pravdy a faktů. A jestliže někdo hodlá šířit svůj vlastní názor, musí dát jasně najevo, že to je právě a pouze jeho názor. Nezávislá média a svobodný tisk jsou pro fungující demokracii naprosto zásadní!

Jestliže chce žurnalista čtenáře zaujmout nějakým tématem, pak je nutné, aby jeho samotného to téma rovněž zajímalo. Pokud ho nezajímá a on zájem pouze předstírá, čtenář to vycítí. I proto jsou zničující literární kritiky zábavnější než ty, které pějí na dílo samou chválu.

Pro žurnalisty platí totéž, co pro politiky nebo učitele: Každý musí najít vlastní řeč a nesmí se bát dělat chyby. Právě naopak: Udělat chybu a pak ji přiznat – to je něco, co dokáže člověka zaujmout, co přispěje k tomu, že je schopen vám uvěřit.

VĚRA TRNKOVÁ, ALICE MARXOVÁ

KRIEGEL (1908–1979)

LÉKAŘ – POLITIK – FOTOGRAF

Františku Krieglovi je v posledních letech věnována značná pozornost. Ivan Fila o něm publikoval v roce 2018 román *Muž, který stál v cestě*, podle kterého v roce 2023 natočil režisér Petr Nikolaev stejnojmenný film (s Tomášem Töpferem v hlavní roli). Martin Groman napsal šestisetstránkovou monografii *Kriegel. Voják a lékař komunismu* (Paseka, 2023). Pod názvem *Na smutek není čas* vyšla korespondence mezi Krieglem a Gustavem Janouchem z let 1974–1979 (Nadace Charty 77, 2009). Nehledě na řadu článků a studií. Může výstava, otevřená v květnu letošního roku v pražské expozituře Institutu Cervantes a přístupná do 31. srpna, přijít na devíti panelech s něčím novým a objevným? Stojí za to vypravit se v horké letní Praze do samotného centra, kde nedaleko Štěpánské ulice v uličce Na Rybníčku institut, zabývající se výukou španělštiny (kterou mimochodem mluví přes půl miliardy osob) a šířením kultury španělsky mluvících zemí, sídlí?

Jsem přesvědčen, že ano. A to hned z několika důvodů.

Autoři i kurátoři výstavy Hana Bortlová-Vondráková z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Carles Brasó Broggi (Universitat Oberta de Catalunya v Barceloně) postavili svou koncepci, jak to u životopisných výstav celkem ani jinak nejde, na chronologickém přehledu. Odborně se tomu říká „od kolébky do hrobu“, nebo zde případně „od obřízky do hrobu“. V této linii je život Františka Kriegla rozdělen do devíti etap. V první se dozvíme různé podrobnosti týkající se dětství a mládí Františka (tehdy Ference) Kriegla v haličském Stanislavu (dnes Ivano-Frankivsk), kde se v roce 1908 narodil. Jsou tu reprodukována vysvědčení, osobní doklady, historické pohlednice rodného města s podrobnými popiskami a vedle toho, jako u každé z devíti částí výstavy, stručné, ale obsažné shrnutí konkrétního období, o které se právě jedná. Sledujeme Krieglovu cestu do Prahy, kde, na rozdíl od tehdejšího Polska, nebyl stanoven pro židovské studenty

tzv. numerus clausus. Kriegel v Praze vystuduje medicínu, vstupuje do komunistické strany a v roce 1936 odchází jako dobrovolný lékař mezinárodních brigád do Španělska, kde vypukla občanská válka.

Výstava Kriegel v Institutu Cervantes. Foto jd.

Tady už se začíná naplno projevovat jedna z velkých předností výstavy. Jsou jí fotografie, které si Kriegel po celý život pořizoval a uchovával ve svém archivu, který je dnes uložen jako celek v Národním archivu. Jejich autor se nepokoušel o uměleckou fotografii, i když fotografoval dobře – snímky jsou především dokumentární a zachycují události a osoby, s nimiž se potkal. A bylo toho hodně, válka ve Španělsku, druhá světová válka, strávená na bojištích v Číně, Indii a Barmě, návrat do ČSR, účast na komunistickém převratu v roce 1948, vzestupy a pády v 50. letech. Pak přichází Kuba, kde Kriegel v letech 1960–1963 působil jako poradce vlády Fidela Castra v oblasti zdravotnictví a zažil tam v roce 1962 i tzv. kubánskou krizi... A všechny ty události i setkání dokumentují, přibližují a komentují Krieglovy fotografie. Místy je to, jako by člověk listoval v albech,

která se dříve vedla ve většině rodin a zachycovala i utvářela rodinnou historii.

Poté následuje zřejmě nejznámější období Krieglova života, pražské jaro, okupace ČSR ruskými vojsky, skutečnost, že Kriegel byl ze všech tehdejších politiků odvezených do Moskvy a nucených k podpisu hanebného prohlášení, které okupaci legalizuje jako „bratrskou pomoc“, jako jediný schopný prohlášení nepodepsat. A pak normalizace, Charta 77 až po úmrtí v prosinci 1979.

Vedle fotografií, o kterých už byla řeč, má výstava svým pojetím a přehledností ještě jednu důležitou přednost. Dokáže před nás postavit život výjimečného člověka, jímž Kriegel nesporně byl, jako celek, ve kterém je při všech peripetiích stále přítomné téma spravedlnosti, odvahy a lidské solidarity. A v neposlední řadě odvahy.

Václav Havel v esejí z ledna 1988, publikovaném v samizdatovém sborníku ke Krieglovým nedožitým osmdesátinám a nazvaném *Přemýšlení o Františku K.* píše: „Celý den trávím s Františkem Krieglem: probírám se různými dokumenty o něm, čtu jeho osobní poznámky, proslovy i dopisy, znovu a znovu si vybavuji svá osobní setkání s ním, přemýšlím o něm.“

A pomalu se mi vkrádá do mysli poněkud zvláštní otázka: nebyla to vlast-

Jeden z fotografických exponátů výstavy: F. Kriegel s přáteli na venkově.

ně tragická postava? Jedna z velkých tragických postav našich novodobých dějin?“

jd
Výstava *Kriegel (1908–1979) lékař – politik – fotograf* je přístupná ve výstavním sále Institutu Cervantes, Na Rybníčku 6, Praha 1. Otevřeno po–pá 10.00–19.00, so 9.30–13.30. Vstup volný.

GABRIEL ARIEL LEVICKY

(13. 7. 1948 Humenné – 15. 5. 2026 New York)

V půli května zemřel v New Yorku básník, výtvarník, tvůrce četných karikatur a happeningů, obdivovatel beatnické poezie, výrazná postava bratislavské alternativní scény v 70. letech, jeden z mála slovenských signatářů Charty 77, Gabriel Ariel Levicky.

Narodil se v bývalém Československu v Humenném jako prostřední ze tří synů v rodině, která přežila hrůzy koncentračních táborů. Od útlého věku měl sklony psát a kreslit. Jeho rodiče chtěli, aby se stal soustružníkem, ale průmyslovou školu nedokončil.

Když mu bylo dvacet, protestoval proti invazi vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968, brzy po ní se mu podařilo emigrovat do Izraele, žil tam rok. Jako pacifista však odmítl nastoupit vojenskou službu, a tak se v roce 1970 vrátil do Československa na amnestii. (V nepřítomnosti byl odsouzen za nelegální opuštění země ve společném procesu s Milanem Šimečkou a Miroslavem Kusým.)

Jako básník byl inspirován americkým hnutím hippies a beatnickou poezií a hudbou, ke kterým se dostal v 60. letech prostřednictvím překladů v *Revue svetovej literatúry* a jinde a gramofonových desek pašovaných ze Západu. Měl blízko k dadaismu, surrealismu (zejména obdivoval Dalího), miloval jazz. Poměrně rychle našel svůj vlastní poetický hlas. V 70. letech uspořádal jedno z prvních veřejných čtení poezie ve V-klubu v Bratislavě.

I přes amnestii byl po návratu neustále pronásledován Státní bezpečností, navzdory „všudypřítomnému dohledu orwellovské společnosti“ se mu podařilo uspořádat sérii pouličních představení – happeningů (*První a poslední sněhový den v Bratislavě*, 1977) a spolu s jinými i tzv. *Létající univerzitu* v soukromých bytech, kde přednášeli vynikající slovenští intelektuálové (kromě Šimečky a Kusého také Tomáš Strauss).

Kolem roku 1971 se seznámil s Tamarou Archlebovou, se kterou se o dva roky později vzali, a v roce 1975 se jim narodil syn Daniel. Státní bezpečnost ho nenechala na pokoji, postupně byl propuštěn ze všech zaměstnání, dokonce i z pošty, kde pracoval jako doručovatel. Šikana kvůli politickým názorům a postojům vedla

k tomu, že byl jedním z mála lidí na Slovensku, kteří podepsali Chartu 77. V roce 1977 vydal v samizdatu svou první sbírku básní *Neznáma poézia*.

Kvůli tlaku Státní bezpečnosti se nakonec rozhodl podruhé uprchnout ze země (s manželkou se rozvedli v roce 1978). V březnu 1979 dorazil přes Maďarsko, Rumunsko, Jugoslávii a Itálii do Spojených států.

Foto archiv.

Několik let žil v Kalifornii, kde se setkal s některými stále žijícími beatnickými básníky. Organizoval básnické večírky a účastnil se literární scény v San Francisku. Tam vydal svou další sbírku *Neznáma poézia č. 2*, kte-

rou přímo spojil s první slovenskou sbírkou samizdatu. V USA napsal několik stovek básní, většinou v angličtině.

Později se přestěhoval do New Yorku, kde si vydělával jako taxikář a několik let pracoval pro organizaci, která zajišťovala německé odškodnění pro židovské oběti holokaustu. Později byl průvodcem zaměřeným na historii a umění. Kromě toho psal poezii a prózu, kreslil karikatury a vytvářel koláže. Jeho karikatury byly často charakterizovány politickým, černým nebo erotickým humorem.

Po sametové revoluci v roce 1989 se vrátil a krátce pracoval jako zástupce šéfredaktorky dvoutýdeníku *Mosty* v Praze. Poté definitivně odjel do New Yorku, kde se podílel na literárních projektech a vydal další sbírku básní *B(Lack) & W(Hite) Wet Paint Poems*. Připravoval také novou sbírku *O 5 minút sa vrátim a ďalšie básne*.

V Brooklynu v roce 2004 napsal autobiografickou prózu *Dancing on the Rope (Tanec na lane – Life Meant as a Film)*.

Na Slovensku byl členem Klubu nezávislých spisovatelů (KNS). Při některých svých návratech realizoval čtení v angličtině a slovenštině ze starší i novější poezie.

Ústav paměti národa mu roku 2015 v New Yorku odevzdal děkovaný list a pamětní medaili za odpor proti totalitnímu režimu.

Zemřel v důsledku dlouhé vážné nemoci ve věku 78 let.

TAMARA ARCHLEBOVÁ

(Převzato z webu slovenského Klubu nezávislých spisovatelů, www.kns.sk, redakčně kráceno a upraveno.)

Gabriel A. Levicky TRI BÁSNE

PRAHA 1990

A.
Kofaje arogantného železa
hľadájuce hudbu
kolies
ŕa privedú
k mestu batoliatku,
čerstvo vyľahnutému.
Sloboda byť slobodným
je nákazlivá.
Pochody na uliciach
dvíhajú prach,
do ktorého sa raz
všetci vrátíme.
Ako predtým.
Než bol prach
vynalezený.
(V predvečer prvých slobodných volieb,
jún 1990)

RÁNO

keď sa ráno zobudíš
áno, keď sa prebudíš,
predtým, než sú tvoje krídla
ešte neviditeľné,
zrazu
siahneš
do
neznáma...

Si.
Som.
Sme.
ako koly v plote...
za ktorým je všetko možné
i nemožné.
Sú.
samy.
sem-tam.
Smutné.
Rušička života.
Ja.
Ty.
Oni.
Cválame na koni
s mrkvou v ruke.
Dúfam, že dovtedy nevymrieme.
A nahradia nás iní.
Oni.
Tam.
Kdesi.

NYC, září 2015.
(Z angličtiny přeložil autor.)

OPERACE JONATAN

O knize Ida Netanjahua Joniho poslední bitva

Před padesáti lety, krátce po půlnoci v neděli 4. července 1976, se uskutečnila operace Entebbe, při níž členové elitního izraelského komanda Sajeret Matkal (dále jen Jednotka) pod vedením Jonatana (Joniho) Netanjahua osvobodili 106 izraelských a židovských rukojmích. O život při akci přišli tři rukojmí a jediný voják – velitel operace, Jonatan. Bylo mu třicet.

Rukojmí tvořili asi polovinu z 258 cestujících, kteří 27. června nastoupili v Tel Avivu do letadla společnosti Air France z Izraele do Francie. Po mezipřistání v Aténách bylo letadlo uneseno sedmi teroristy z Lidové fronty pro osvobození Palestiny (marxistické a maoistické frakce Organizace pro osvobození Palestiny) a radikálně levicové západoněmecké frakce Revoluční buňky. Po přestávce v Libyi (kvůli dočerpání paliva) stroj přistál na letišti v Entebbe v Ugandě. Tam se konala

selekce, připomínající nacistickou praxi z koncentračních táborů: izraelské státní příslušníky a Židy z jiných států oddělili, ostatní mohli odletět do Paříže. Únosci hodlali rukojmí vyměnit za 53 teroristů vězněných za vraždy v Izraeli, Keni, západním Německu a jinde. Kromě militantů hlídali zajatce ugandští vojáci, letiště bylo vybavené ruskou útočnou technikou. Situace se zdála natolik beznadějná, že izraelská vláda přes veškeré odhodlání „nevyjednávat s teroristy“ po únosu odhlasovala, že na požadavky přistoupí. Jak víme, dopadlo to jinak.

DETAILNÍ POPIS

Knihy Ida Netanjahua je detailním popisem nejen operace, která netrvala ani hodinu, ale především příprav na ni, které by za normálních okolností zabraly měsíce. V tomto případě je tým Jednotky

zvládl za dva dny. Izraelci samozřejmě neměli k dispozici dnešní technické vybavení, satelitní mapy či průzkumné drony, jen staré snímky letiště, papírové mapy a údaje od propuštěných rukojmích. Ti popsali, kde se zajatci nacházejí a jak vypadá prostor letiště i starý terminál, v němž byli rukojmí. Právě jejich data byla stimulem pro záchrannou misi.

Úkol Jednotky byl jasný: „Převzít kontrolu nad řídicí věží na letišti, zlikvidovat teroristy, osvobodit rukojmí, eliminovat jakoukoli hrozbu ze strany ugandských vojáků v budově terminálu a okolí, blokovat příjezd ugandských posil, dostat osvobozené rukojmí do letadla, zezadu krýt další letadla a zbytek izraelských sil, dokud nebude dokončeno stažení z Entebbe“.

Při psaní Ido hodně čerpal z dosud neznámých svědectví tehdejších aktérů. Za to, že je mohl získat, vděčil skutečnosti,

Letecký pohled na Viktoriino jezero, město Entebbe a letiště Entebbe. Foto Wikipedia.

že sám patřil k Jednotce, ač v ní sloužil dříve než Joni, a tedy nikoli pod jeho vedením. Při představení knihy v Praze autor zmínil, že členové této elitní skupiny jsou vázání mlčenlivostí, že o samotné její existenci se řadu let nesmělo hovořit a že vůči lidem „zvenčí“ jsou krajně nedůvěřiví.

Autor svůj příběh pojal s vojenskou důkladností a doplnil jej situačními ná-

kresy, řadou fotografií a mapek. Místy se neubráníl patosu, místy působí detaily příprav až příliš podrobně, ale to všechno k textu takového typu patří. Nejedná se o prozaické dílo založené na faktech typu knih Fredericka Forsytha, ale o skutečně detailní popis záchranné akce, která vznikla a uskutečnila se za tak výjimečných okolností a s takovou vynalézavostí a odvahou, že je dodnes považována za jednu z převratných operací svého druhu.

DOBA

Je dobré si připomenout dobu, v níž k únosu došlo, lépe tak pochopíme její význam nejen pro samotné zachráněné a jejich rodiny, ale pro celý židovský stát. A také to, proč je Joni Netanjahu dodnes v Izraeli považován za legendárního hrdinu a celá akce po něm byla in memoriam pojmenována Operace Jonatan.

Únos letadla s izraelskými občany neměl roku 1976 premiéru, palestínští teroristé „se činili“ již od poloviny 60. let. Roku 1972 zavraždili jedenáct izraelských sportovců na olympijských hrách v Mnichově a téhož roku provedli členové Japonské rudé armády masakr na letišti v Lodu. Na podzim roku 1973 proběhla jomkipurská válka, kdy Izrael sice odrazil útok Sýrie a Egypta, ale za cenu velkých ztrát. V roce 1974 zaútočili teroristé z Lidové fronty pro osvobození Palestiny na školu v Maalot u Safedu, zajali 115 dětí, 25 rukojmích zabili. A paradoxně roku 1975 vydala OSN rezoluci číslo 3379, která ztožnila sionismus s rasismem.

Doplňme také to, že v Ugandě vládl v letech 1971–1979 prezident Idi Amin, známý jako „řezník z Kampaly“, který měl na svědomí brutální vraždy stovek tisíc svých spoluobčanů a svou zemi orientoval na Sovětský svaz a Libyi.

Jak zaznívá v knize několikrát, dobře vyvíjení ugandští strážníci s teroristy spolupracovali, a pokud by se osvobozovací operace nezdařila, bylo jasné, jaký by rukojmí i izraelské vojáky čekal osud.

Rozhodnutí, zda Jednotka do Ugandy, vzdálené čtyři tisíce kilometrů od Izraele, skutečně vyrazí, padlo v podstatě několik hodin před startem. Plán podporovali tehdejší premiér Jicchak Rabin a ministr

obranu Šimon Peres. Náčelník generálního štábu měl své pochybnosti, ale nakonec vláda dala akci zelenou, přičemž mnozí z týmu, jakkoli se podíleli na přípravách, do poslední chvíle nevěřili, že se mise uskuteční.

„PREZIDENTSKÝ“ MERCEDES

A tak v sobotu 3. července odpoledne vzletly nejprve z Lodu do Šarm aš-šajchu a pak večer z Šarm aš-šajchu čtyři přetížené nákladní letouny Herkules. V letadlech nebyli jen členové Jednotky, ale také vojáci, zdravotnický tým, technický tým, celkem na 200 osob, obrněná vozidla, džíp, čerpadlo na benzin a „prezidentský mercedes“.

Přípravný tým trápilo nejvíce, jak se co nejméně nápadně dostat z příletové plochy k terminálu, kde byli rukojmí drženi, jak urazit ve tmě vzdálenost několika kilometrů, aniž by si jich stráž a vojáci na řídící věži všimli a tím akci prozradili. Izraelci věděli, že prezident Amin jezdí právě mercedesem a teoreticky se mohl přijet na rukojmí podívat. K mání měli jediný značně zchátralý vůz, který bylo nutno zásadně opravit, přelakovat, vybavit ugandskými vlaječkami a falešnou poznávací značkou z lepenky, a do poslední chvíle ho vylepšovat, až bylo (téměř) jisté, že mu naskočí startér a i při krátké vzdálenosti nezkolabuje. Na tomto a řadě dalších příkladů autor dokládá, že přípravy na akci probíhaly sice překotně a improvizovaně, ale současně profesionálně a důkladně.

Jak název díla napovídá, hlavní pozornost je soustředěna na velitele mise Joniho, autora staršího bratra. Idovi se prostřednictvím svědectví, vzpomínek svých i jeho blízkých a kolegů a Joniho dopisů podařilo vytvořit portrét špičkového vojenského velitele a analytika, zdánlivě zcela nebojácného bojovníka, prověřeného mnoha akcemi a dvěma válkami, muže vzdělaného s rozmanitými zájmy, ale také svým způsobem osamělého. Zkrátka výjimečné osobnosti se všim, co k její lidské a odborné výbavě patří, včetně pochybností a životního stylu, jenž jde na úkor normálního života. „Joni – to je proměna nemožného v možné“, charakterizoval ho jeden z kolegů.

ALICE MARXOVÁ

Ido Netanjahu: Joniho poslední bitva. Vydalo nakl. Zed' v Praze, z anglického originálu přeložil David Weiner, 344 stran, dop. cena 449 (na webu nakladatelství 399 Kč).

DĚTI MAISLOVKY 2026

O 13. setkání dávných přátel

Už potfinácté, a pokaždé se rozcházíme nadšení. A už se těšíme na další sraz za dva roky. Nejlépe by bylo už za rok, ale kdo by to organizoval?

Dostavilo se 118 Děti Maislovky (tedy lidí, kteří v 60. letech minulého století docházeli na pražskou židovskou obec a poté je sovětská invaze rozehnala do všech koutů světa), nejvíce bylo účastníků pražských, potom z Německa, USA, Švýcarska, Izraele, z Velké Británie, Francie, Holandska, Dánska, Rakouska a Belgie. Pokaždé srazu předchází obrovská práce: zařizování, obstarávání, vyhodnocování formulářů, které účastníci mnohdy nedokonale vyplní, hlásí se, odhlašují se a znovu přihlašují na nabídnuté programy, a až je povětšinou daný počet na některé akce

Setkání Děti Maislovky 2026. Foto David Kumermann.

omezený, ne všichni jsou ochotni to respektovat.

Program začal ve čtvrtek 28. května dopoledne literárním příspěvkem. Tentokrát biografií Christiana Buckarda *Egon Erwin Kisch. Světové dějiny zrušového reportéra*. V pátek se konal tradiční výlet, letos do Budyně nad Ohří, kde je nádherně zrenovovaná synagoga. Svěrázná průvodkyně, která zjevně netuší, s jakou skupinou se setkala, nám mj. dala k dispozici snímky budovy před rekonstrukcí a jak poznamenala, ani paní v sousedním domě podle vzhledu zchátralé budovy netuší, že žije vedle synagogy!

Následovala cesta do Zámeckého vinařství Johann W (pojmenovaného podle Goetha, který sem docházel za baronkou Ulrikou von Levetzow) v blízkých Třebívlicích, velice dobrá volba společného oběda! Ve vinotéce bylo posléze možno ochutnat i zakoupit produkty lokálních výteč.

V časně odpoledne v sobotu se v sále na Židovské radnici sešlo velké množství účastníků: Arie Gillon z Izraele byl ochoten odpovídat na naše dotazy ohledně momentální situace na Blízkém východě. Je to samozřejmě téma, které zaměstnává nás všechny, i když většina v Izraeli nežije. Tradičně někteří nekladli otázky, nýbrž pronesli svůj náhled na záležitost. Z diskuse vyplynulo, že se ani my, židovská skupina, na názorech ohledně možností, jak by v té krajině mohl nastat klid a mír, nesjednotíme.

Následoval pořad o Stolpersteinech. Žák Lauderových škol Albert Švéda přednesl na úvod esej Karola Sidona a poté vedl Petr Brod rozhovor s Břitem Trevozem Sagem, který se o pražské Stolpersteiny intenzivně stará. Pořad zorganizoval Jiří Horský, Sageův velký obdivovatel.

V neděli dopoledne jsme se (opět za velké horky) sešli na Novém židovském hřbitově. Věnovali se nám Fero Bányai a Mojmir Malý, kteří nás mj. upozornili na možnost přispět na akce stále méně dotované státem – jako na neoznačené hroby na Novém židovském hřbitově a další. Hřbitovem a jeho pozoruhodnými náhrobkami nás provedli Pavel Veselý a Hana Krchová.

Odpoledne se konal poslední společný sraz, na terase restaurace Na Zvonaře.

Nálada byla skvělá, program se povedl, jako pokaždé; vděčíme za něj v první řadě Evě Sternkükerové. Jsem si jistá, že každému, úplně každému, kdo nikdy neorganizoval skupinu tak jedinečných lidí, z nichž téměř každý má na věci svůj osobitý náhled (nebo dokonce více náhledů), nejsou úsilí a trampoty organizátorů představitelné. Díky Heleně Balonové, která účinně po celou dobu přípravy Evě pomáhala, díky českým pomocníkům, Daně Doleželové, Jaroslavu Kindlovi, bez nějž by býval nefungoval ani mikrofon, ochrance na ŽOP, Evě Pezlové, Michalu Hronovi, Jiřímu Daničkovi a Jiřině Novákové, díky Moshemu Sabahovi a jeho spolupracovníkům z restaurace Šalom, díky aktivním tvůrcům programu.

Mé osobní díky za rozhovory s mnoha „děťmi“, s nimiž se cítím být blízce, nebo aspoň vzdáleně příbuzná.

VĚRA TRNKOVÁ, HEIDELBERG

VIDÍTE SVĚTLA RANVEJE?

Ukázka z knihy Ida Netanjahua Joniho poslední bitva

Ve zkrácené a mírně upravené podobě přinášíme ukázky z osmé kapitoly (str. 220–221, 230–237) knihy Joniho poslední bitva v překladu Davida Weinera, jež vyšla nedávno v pražském nakladatelství Zed'. Na jejím začátku dává v sobotu 3. července 1976 izraelská vláda záchranné operaci zelenou, mezitím už z letiště v Šarm aš-Šajchu, kam se předtím přesunula z Lodu, odstartovala čtyři – lidmi a bojovými a dopravními prostředky zcela napěchovaná – transportní letadla Herkules, mířící na letiště v ugandském Entebbe. Záchranné misi velí třicetiletý Jonatan (Joni) Netanjahu. Více o knize viz strany 10–11.

Čtyři letadla byla naložená mnohem víc, než bylo povoleno při výcviku, možná víc, než kdy byl jakýkoli transportní letoun Herkules zatížen. Palivové nádrže byly naplněny úplně po okraj, včetně nádrží v křídlech. (...)

Ranvej v Šarm aš-Šajchu vede přes nízký pahorek, takže při rozjezdu letadla není vidět její konec. Herkules byl sice konstruován pro provizorní polní letiště a piloti byli zvyklí na krátké vzlety, tentokrát je však čekalo nepříjemné překvapení. Letadla nabírala rychlost jen s velkými obtížemi a mužům za kniplem se zdálo, že ranvej skončí dřív, než se stroje odlepi od země. Situaci ještě zhoršovalo pouštní horko kolem 38 stupňů Celsia, které snižovalo výkon motorů až o třetinu. Zdálo se, že rozjezd po ranveji, na sever proti větru, trvá nekonečně dlouho, než letadla konečně nabrala dostatečnou rychlost a vznesla se do vzduchu.

Když jeho letadlo nabralo výšku, chtěl Šani otočit a začít letět na jih, ale zjistil, že to nejde. Letěl jen o dva nebo tři uzly rychleji, než je rychlost, při níž by letoun ztratil vztlak, dostal se do vývrtky a zřítíl se. Herkules nechtěl nabrat rychlost a pokaždé, když se Šani pokusil zahájit zatáčku, začal se letoun se třást. Byl proto nucen let znovu narovnat, aby neohrozil stroj ani jeho náklad. „Žádný zodpovědný pilot neřídil nikdy letadlo za takových podmínek,“ přiznává.

Po nějaké době se letadla stabilizovala a bez potíží provedla obrát na jih směrem k Africe. (...)

Jonihu vzbudili, když už se letadlo blížilo k Viktoriinmu jezeru. Většina letu nad

Afrikou probíhala nad etiopským vzdušným prostorem. Piloti občas hlásili polohu pomocí kódových slov, která označovala předem určené body na trase.

Letadla překročila hranici Etiopie nad Rudolfovým jezerem a pokračovala na jihojihozápad nad západní částí Keni. Navzdory jejich výšce zůstávaly vysoké africké mraky stále nad nimi a chvílemi na letadla sesílaly deště.

V rádiu zaslechli komunikaci mezi věží v Entebbe a pilotem letadla společnosti British Airways, které právě startovalo z letiště, přesně podle plánu. Kolem 22.30 izraelského času přelétali zátoku u keňského města Kisumu a přiblížili se k Viktoriinmu jezeru. Tam narazili na mimořádně bouřlivé počasí a statická elektřina v silně nabitém vzduchu vysílala záblesky světla přes čelní skla. Tři letouny

Členové elitní jednotky Sajeret Matkal vykládají po návratu z Entebbe „prezidentský mercedes“, jenž měl zmást ugandské strážce. Foto Wikipedie.

zde asi šest minut kroužily v bouři postupně dolů, aby poskytly útočné skupině čas k provedení hlavní akce.

Hercules One [na jehož palubě byli členové útočné skupiny jednotky Sajeret Matkal, v textu dále Jednotky, která prováděla záchrannou akci] letěl samotný nad Viktoriiným jezerem. Jeho letová dráha vedla nejprve západně k velkému ostrovu jižně od Entebbe. Odtud už mohl letět přímo na sever k letišti. V tu chvíli navázali poprvé spojení s velitelským letounem Boeing 707, který dohnal *Hercules One* a kroužil nad nimi. Zde, mimo dosah rádiového signálu z arabských zemí, mohli mluvit hebrejsky bez použití kódů.

„Vidíte světla ranveje?“ zeptal se Peled Šaniho.

„Ještě ne,“ odpověděl Šani.

Když stroj prolétal bouří nad Viktorii-

ným jezerem, Joni se vrátil do nákladového prostoru. Někteří muži ještě spali. Joni je obcházel, budil, říkal jim, aby si oblékli zásobníkové vesty a připravili se na přistání. Giora, který podřimoval v mercedesu, si vzpomíná, že když ho Joni probouzel, usmíval se. Joni se sklonil a vzbudil i Amicura, který spal na podlaze pod autem.

Šlomo dumal o věčné otázce, kterou si klade každý voják před akcí: kolik vrstev oblečení si vzít? Bouře venku mu vůbec nenapovídala, zda bude v Ugandě horko, nebo chladno. Alik, který většinu letu prospal na kapotě jednoho džípu, měl po probuzení velký hlad. Z jídla, které dostal v Šarm aš-Šajchu, nic nesnědl, a tak šel nahoru do pilotní kabiny, aby si našel něco, čím by hlad zahnal.

Rani Cohen, mladý důstojník z Jiftachova týmu, také celý let prospal. Když vzlétali z Šarm aš-Šajchu, usnul Rani s klidnou jistotou, že brzy přijde rozkaz k návratu do Izraele. Když se probudil,

zjistil, že se chystají přistát v Ugandě. Poprvé pocítil napětí. Podíval se z okénka. Bouře už byla za nimi a hvězdná obloha osvětlovala vody Viktoriina jezera pod nimi. Rani se vrátil na své místo, v duchu si znovu procházel sled kroků, které skupina provede, a snažil se vybavit si podobu starého terminálu a jeho

vstupy.

Vojáci zaujali svá místa ve vozidlech. Přistání se blížilo, rozčilení dosáhlo vrcholu. Joni udělal něco, co nikdo z nich před žádnou operací ještě nezažil. Procházel podél řady vozidel, kráčel po džipech, chodil od vojáka k vojákovu, od důstojníka k důstojníkovi, usmíval se, občas někomu podal ruku, a tak své muže povzbuzoval.

„Bylo tam takové načervenalé světlo a pamatuju si, jak jsme viděli jeho tvář,“ vypráví Šlomo. „Neměl na sobě baret ani vestu se zásobníkem nebo zbraň... Mluvil se všemi, usmíval se na nás, každému řekl pár povzbudivých slov. Bylo to, jako by se s námi loučil, jako by věděl, co se mu stane. Pamatuju si, že si podal ruku s nejmladším klukem skupiny. Choval se spíš jako kamarád... Měl jsem pocit, že vnímá, že od té chvíle všechno, nebo té-

měř všechno, závisí na těchto mužích. Zažil spoustu bojů, zatímco řada vojáků ještě žádný nebo mnohem méně než on. Procházel letadlem, trochu žertoval, prohodil pár slov a uvolňoval napětí před bojem.“

„Pamatujte,“ řekl jim Joni, „že jsme nejlepší vojáci, kteří tam budou. Nemáme se čeho bát.“

Když došel k Arnonovi, podal mu ruku a řekl mu: „Neváhej ty šmejdy zabít.“ Tím myslel teroristy. Podal si ruku i s muži ze svého vlastního týmu, s lékařem Davidem a spojařem Tamirem. „Bude to v pořádku,“ řekl Tamirovi. „Zvládneme to bez problémů, neboj se.“ (...)

Jeden z důstojníků Jednotky přišel za Jonim a řekl mu: „Nezůstávej příliš blízko útočné skupiny. Pamatuj, že jsi velitel a nesmí tě trefit.“

Joni se usmál a odpověděl: „To bude dobré.“ Potom si podal ruku s Mukim.

Joni zašel na chvíli také do pilotní kabiny. Bouři nechali za sebou a obloha byla jako vymetená. Vpředu už mohli zahlédnout světla ranveje v Entebbe. Dráha byla jasně osvětlená, zatímco letadlo, letící bez světel pod rouškou tmy, zůstávalo ze země neviditelné. Když muži v pilotní v kabině spatřili zářící světla, zavlád všeobecný pocit úlevy – evidentně je tam nikdo nečekal. Šani opatrně pokračoval v klesání. Letoun se nesměl dotknout země příliš tvrdě, protože kvůli nadměrné hmotnosti by mohly prasknout pneumatiky. Mezitím ale posádka prováděla postup pro přistání podle radaru, aby se v případě, že by Ugandšané pojali podezření a na poslední chvíli zhasli světla, mohl Šani stále pokusit přistát.

„Všechno v pořádku?“ ozval se hlas Bennyho Peleda z velitelského vzdušného stanoviště.

„Vše OK,“ odpověděl Šani a pečlivě se snažil skrýt vzrušení, protože věděl, že je nahráván. Žádné problémy.“

Joni se Šomronem a Vilnaiem sledoval z pilotní kabiny letiště před sebou. Napravo od ranveje stál nový terminál, také osvětlený. Dále na východ byl starý terminál, méně zřetelný, i tam ale svítila světla.

Joni se rychle vrátil ke svým mužům, oblékl si vestu ze zásobníky a nasoukal

se na přední sedadlo mercedesu. Před ním byla zadní rampa letadla. Napravo, u okna vozu, stál nyní Matan Vilnai, který také opustil pilotní kabinu. Matan se postavil k bočním dveřím, jimiž měli jeho parašutisté vyběhnout a rozmístit záložní světla na ranveji.

Zadní rampa se začala otevírat, přestože letadlo se ještě ani nedotklo země. Joni spatřil černé vody Viktoriina jezera. Řekl Amicurovi, aby nastartoval merce-

Návrat do Izraele: Vitání posádky a osvobozených rukojmích. Foto Wikipedie.

des. Startér, který se opravoval na základně, zafungoval a motor okamžitě naskočil.

O pár vteřin později ucítili trhnutí, jak letadlo dosedlo na zemi. Viděli, jak kolem nich rychle ubíhají světla ranveje.

Buchris se podíval na hodinky. Bylo 23.01 izraelského času, krátce po půlnoci podle ugandských hodin, začátek 4. července 1976.

Letadlo prudce zpomalovalo. Když dorazilo do poloviny ranveje, deset vojáků z výsadkářského komanda postupně vyskočilo na letištní plochu, zatímco stroj pokračoval směrem k místu, kde měla vystoupit Jednotka. Současně byly uvolněny popruhy, které držely vozidla připevněná k podlaze letadla.

Šani dojel k pojízdné dráze spojující hlavní ranvej s diagonální, zahnul doprava a zastavil letadlo. Dopravil útočnou skupinu Jednotky na její výchozí pozice.

Byl vydán signál ke spuštění rampy až na zem. Ještě než pořádně dosedla na asfalt, mercedes vyjel ven a zahnul doprava podél letadla, za ním oba džípy.

„Viděl jsem, jak projeli pod křídlem,“

říká Šani. „Ta pojízdná dráha byla docela úzká a podél ní vedl příkop. Báł jsem se, že jedou příliš blízko a že naše vrtule ve vteřině rozsekne střechnu mercedesu. Ale projeli a všechna tři vozidla se rozjela po dráze a zmizela z dohledu.“

Když se mercedes vzdálil od letadla, Joni se otočil, aby se ujistil, že oba džípy jedou za nimi. Nařídil vojákům sedícím vzadu, aby je nespouštěli z očí, a řekl Amicurovi, ať pokračuje.

Jeli rychlostí asi 65 kilometrů za hodinu, tedy takovou, jakou by jel někdo, kdo se nevině projíždí po letišti. Napravo od nich, za rovinatou plochou, stála nová budova terminálu zalitá světlem. Teď se od ní vzdalovali a zahuli doprava na diagonální ranvej, vedoucí k prostoru starého terminálu.

Hukot motorů, který je provázel během dlouhých hodin letu, za nimi rychle utíchl. Nastalo téměř úplné ticho, bylo slyšet jen vrčení

jejich vlastních motorů a svištění kol po asfaltu. Vzduch byl těžký, teplý, nasáklý tropickou vlhkostí. Spolu s vysokou trávou podél ranveje, v níž ve světle reflektorů zahlédli termiště vysoká jako člověk, jim připomněl, že se nacházejí v cizí, neznámé zemi. Ale ti, jako třeba Amir, kteří si v divoké fantazii představovali Afriku jako něco exotického, zemi lvů a krokodýlů, teď viděli překvapivě všední scénu, velmi podobnou jakémukoli jinému letišti na světě, včetně toho, z něhož odletěli v Lodu.

Jenže tady nebyli v Lodu, ale na nepřátelském území, odkrytí a viditelní pro kohokoli, kdo by se podíval – chránění do značné míry jen tím, jak nečekaná zde byla jejich přítomnost.

Ilan na svém místě v džípu cítil, jako by byl

v pasti, vystavený světlům reflektorů vlastního vozu, která oznamovala jeho přítomnost světu a osvětlovala vozidlo před ním. Vedle něj seděl Amir, který se díval na muže kolem sebe, a jak se vzdálenost k cíli zmenšovala, přemýšlel: Kdo z nich bude za pět minut ještě stát na nohou?

Hrob velitele Jonatana Netanjahua na Herzlově hoře v Jeruzalémě. Foto Wikipedie.

Egon Erwin Kisch Z PRAŽSKÝCH DOBRODRUŽSTVÍ

Právě vydaná monografie *Egon Erwin Kisch. Světové dějiny zuřivého reportéra* (Sefer 2026), která z nových úhlů a na základě řady dosud opomíjených svědectví doplňuje a upřesňuje to, co je o pražském židovském novináři a spisovateli německého jazyka všeobecně známo, se často odvolává na Kischovy texty a cituje z nich. Nicméně je dobré si v této souvislosti přečíst i texty samotné a přesvědčit se, že přinejmenším některé z nich jsou stále živé, i když skutečnost, ve které se odehrála, už v mnohém neexistuje. Dvě ukázky z rané Kischovy tvorby, texty ještě vzdálené jakékoli ideologii a tendenci, představují možná to nejlepší, co jejich autor napsal. I dnes je můžeme je číst stejně dychtivými očima, jako je četli na

počátku 20. století abonenti pražského německého deníku *Bohemia*, kde Kisch své texty uveřejňoval. „Když v neděli přišly noviny, nastala pokaždé hádka o nedělní přílohu, zvláště když se tam objevil Kischův článek. Každý z nás to chtěl číst první,“ vzpomíná novinář a redaktor Leo Brod. Naše dvě ukázky jsou vybrány právě z těchto článků psaných pro *Bohemii*, vydaných souborně v knize *Die Abenteuer in Prag* (Pražská dobrodružství) v nakladatelství Ed. Strach, Warnsdorf, v roce 1920. Uvádíme je v překladu Jarmily Haasové-Nečasové (Pražská dobrodružství, nakladatelství Svoboda, Praha 1968).

OBČANSKÁ PLOVÁRNA

Profesorský sbor Občanské plovárny nevymizí mi nikdy ze vzpomínek plných úcty: plavčíci Němec, Gebert, Plas a Kříž, dozorce nad „špíglem“ Fiala a kabinář Silnoušek. Ale ani oba bratři Smolíkové a starý Svoboda, lodní kapitáni na loďkách u přivozu, kteří nás vždycky za dva krejcarey nechali veslovat.

Všichni měli červeně a bíle pruhovanou plátěnou uniformu, před níž jsme měli nehoráznou úctu, třebaže se jim nekýval po boku kord.

Nahoře však, v atriu dřevěného chrámu, který vytvořil chrámový stavitel Kranner, trůnilo božstvo: ředitel Christen. Vědělo se, že jeho říše sahá za tento prkenný svět, až ke kulaté kapli sv. Magdalény řádu cyriáků a dále do Letenské stráně, v jakési území, kam nám nebylo lze ani nahlédnout, tím méně vejít.

Kdo se prohřešil proti deskám zákona, vyvěšeným na stěnách, toho vyved-

Občanská plovárna okolo roku 1880, pohled z Letné, Foto archiv.

li nahoru před Něho, nejvyššího ze soudců. Stanuli jsme před ním naří, lítost, zdrcení a vltavská voda z nás jen tekly, a třesouce se a drkotající zuby úzkostí a zimou, rudí studem a slunečním úpalem, vyčkávali jsme rozsudku. A on tu stál, jménem, šedivým plnovousem a svými modrými, dobráckými očima podoben biblické postavě. Mírně udělil důtku. Nebo vykázal hříšníka na dva tři dny z ráje.

To byl krutý trest. Znamenalo to rozloučit se se světem trampolíny, obou skákacích prken, žebříku, zábradlí, sprch s pramenitou a říční vodou, rozviklaných bradel, skřípavé hrazdy a vysokých kruhů, maňásků, loděk a jol, „špíglu“ a Vltavy, písčiny a jezu, běhu o závod po rozpálených prknech a plavání o závod ve studené vodě, skoků po hlavě a salt mortale, prostěradel a plavek, kvetoucích kaštanů a šterkovaných cestíček, spropitného a nadávky.

Čas na plovárně! Všechno plyne... Proud je silný, z děr sprch se snáší déšť, pramení požehnání, a slunce si počíná stejně; sesílá své paprsky na mladá těla toužící opálit se do hněda jako Komančové a Siouxové Karla Maye.

Život je vodní pantomima a lidstvo se dělí na dvě skupiny: plavce a neplavce.

Ovšem že se tyto hlavní skupiny dělí dále v různé vedlejší: plavci se rozčleňují na abonenty a denní hosty. Abonenti mají stálé kabiny v dlouhých jednopatrových postranních křídlech, mohou si v nich nechat věci na koupání, pověsit klíč u vchodu, a jestliže jsou už zralejšího věku, zahlédnout z oken intimity dámského oddělení.

Ale ti, co si kupují denně vstupenky, žijí dole v údolí, jsou nomádi, bydlí dnes zde a zítra onde, musí často dlouho čekat, než je volná chýše, musí ji sdílet s úplně cizími individui jiných národů a i jinak se jim nežije nijak dobře: když jdou v letních šatech kolem „špíglu“ k vykázané kabině nebo čekají u zábradlí, až se kabina uvolní, skočí náhle vedle nich mladý dovádivec se skrčenými koleny do vody, že to jen plácne, a voda postříká košili a šaty nic netušícímu. Neboť živly nenávidí výtvoř lidské ruky.

Třetí druh plavců jsou ověření mistři vody: složili zkoušku z plavání tím, že doplávali ke Karlovu mostu, odtud po proudu k pilotovému mostu (nyní už pohřbenému), zpět na plovárnu a zde dvakrát oplavali „špígl“. Navzájem si je ukazujeme, plní plachého obdivu.

Pulce, ona lidská stvoření pokoušející se teprve o první pohyby ve vodě, je možno pozorovat v různých stadiích vývoje. První lekce: plavčík jim ukáže na zemi tempa rukou a nohou a ováže jim kolem prsou „gurtu“, pás zavěšený na tyči. Pokrok: ještě sice na tyči, ale plavčík ji posunuje po zábradlí, tomu se říká „z místa“. Další pokrok: tyč odpadne, pulce tahají na provaze zvaném „těžká gurma“; ale stále ještě smí dělat tempa jenom na znamení červenobíle pruhovaného profesora: ááá-dvě-tři! Pak přijde „lehká gurma“, kterou drží učitel lehce v ruce, jen pro jistotu, pak smí člověk do „špíglu“ a může si bez provazu, ale ještě pod plavčíkovým dozorem hrát na plavce, a konečně dělá předběžné zkoušky ven na Vltavu, provázen loďkou, v níž sedí plavčík a některý z uchazečových přátel. Až konečně udeří hodina zralosti: zkouška z plavání. Tentokrát sedí vedle plavčíka také Jeho Výsost pan ředitel v dopro-

vodném člunu, který jede vedle zkoušenice až k Řetězové lávce (také ty se už nehoupáš pod kroky chodců, ó Řetězová lávko!) a zpět na plovárnu, kde se plave ještě jeden „špigl“. Pak vyleze těžce zkoušený z vody, všichni hosté se seběhnou, ředitel má hluboce procítěnou řeč, varuje před vším krásným, podá ruku člověku, člověk zaplatí dvacet korun taxi a plavčíkovi spropitné jednou provždy a je volný.

Teprve teď začíná veselé mokré bytí: člověk může s dvěma vztyčenými ukazováčky – pohrdaje všemi pravidly ááá-dvě-tři – šlapat vodu, cvičit po námořnicku kraula, skočit na hlavu klidnému starému pánovi, který si na ochranu uší natáhl gumovou čepici, ševcovským skokem postříkat znenadání nějakého suchého patrona nebo se připlížit ve vodě zezadu k nic netušícímu příteli a dostat ho energickým přitlačením na obě ramena pod vodu, čemuž se říká dát pasáka.

Můžeme „neradi“ v plném běhu vrazit tak prudce do plavce, který se bojí vody a leze vždycky opatrně po schůdkách, a přitom se pečlivě smočí nejprve pod pažďím a na prsou, že se skulí z prken do vody.

Můžeme žbluňknout z kruhů do Vltavy.

Můžeme převrhnout maňáska a pak ho opět obrátit a se sisyfovskou námahou z něho dlaní vybírat vodu.

Můžeme člunům na přívoze zatarasit cestu nebo pod nimi podplavat.

Můžeme chytat do kapesníku malé rybky v mrtvé vodě mezi prkny plovárny a Letenskéou stráň.

Můžeme si zaplavat k vojenské plovárně a vmísit se tam mezi nic netušící obecnstvo, aniž poznají, že sem nepatříme a vetřeli jsme se sem odjinud.

Můžeme se vyhoupnout na jedoucí vory nebo na vory kotvící naproti před dřevěnou ohradou A. Lanny.

Můžeme si také najmout loďku a vytáhnout ji na jez (a přeslechnout přitom s úsměvem ostré pískání strážníka z Karlova mostu nebo od Trnkových mlýnů) a sjet splavem.

Všechno tohleto a ještě víc je zakázáno a uváděli nám zlé příklady. Generace vědí, že se tady utopil princ Benjamin Rohan, a nějaký pan Hock nás varoval,

že se nesmí plovat pod prkny, že se nemá chodit s plným žaludkem do vody a že se máme chránit před křečí a před slunečním úpalem. Vltava je kalná a špinavá a plovou v ní podezřelé předměty; městský fyzikát mluví ve svých hygienických zprávách o tyfovém nebezpečí dosud nekanalizované řeky, můžeme si tedy vypočítat, že pražská říční voda posílá ještě rychleji na onen svět než pražská pitná voda, která „působí po několika minutách“. Ale jsme mladí a polykáme vltavskou vodu plnými doušky. Ani třísky, které si neustále zadíráme do nahých chodidel, nás nezadržují od běhu o závod po horkých prknech: nač je tu doktor Bunzel, „třískota-hač“?

Když na nás nečekají v sadě před plovárnou rodiče a nezaženou nás do kabin, zapomeneme, že máme jít k večeři, a čerta se staráme, že doma mají o nás strach a přivítají nás pohlavky.

Ani déšť, blesk a hrom nás nevyženou z vody. Naopak.

Málo nás zajímá teplota, kterou denně ohlašují velkými číslicemi u vchodu. Ode dne, kdy trestanci za vedení plavčíka sbili toto vodní divadlo, až do konce sezóny na podzim jsme denními hosty.

Jdeme sem rovnou ze školy a zůstaneme tu až do soumraku.

Pak na sebe naházíme šaty a rychle, aniž si zašněrujeme boty, zavážeme jen tkaničky.

Ustrneme, když zjistíme, že nám kapsář ukradl všechny peníze, jichž bylo beztak málo.

Nechal nám v peněžence jenom krejcar na most – krásný zvyk dřívějších plovárenských zlodějů.

POCHOUTKY PRAŽSKÉ DROBOTINY

Jednou se to přece musí napsat, na čem všem jsme si to pochutnávali ve svém

mládí. Ještě k tomu za vlastní peníze, za těch pár krejcarů, které jsme dostali na útratu nebo které nám zbyly, když nám dali rodiče na gumu nebo na náčrtník. Za ně jsme si koupili u hokynáře sladké dřevo nebo svatojánský chléb. Nebo cukrkandl, který byl tak neodolatelný, že kdosi (snad Alexandr Veliký?) jen proto se vydal do světa, aby si dobyl této skvostné vzácnosti; aspoň se tak zpívá: „Alexandr šel na vandr, koupil si tam cukrkandl...“

U báby v sadech jsme si kupovali cicvářkové semínko, to byly malé pestré kuličky cukrovaného semene a byly vlastně na vyhánění škrkavek z lidského těla. Chápu, že červi po tom pošli – ale že jsme tohleto odporné zboží mohli rádi jíst, to už dnes nechápu. „Pendrek“, právem odvozený od německého Bären-reck, to jest medvědí hovínko, měl stejně odpornou chuť a začernil ústa vně i uvnitř. Lákal nás však svým elegantním tvarem: kdo by necucal s rozkoší šněrovadla do bot!

Cukrovaný puškvorec nebyl ani k rozeznání od cukrované citrónové nebo pomerančové kůry orangini, ale jen ho člověk strčil do úst, hned to rozeznal: puškvorec byl příšerně hořký.

Ale to všechno: svatojánský chléb a cicvářkové semínko a sladké dřevo a větrová cukrátká neboli peprmint a karamelky a fenykl a pendrek a cukrkandl jsou přísambůh ještě pravé lahůdky proti mejdlíčku, čtyřbarevnému, bílo-červeno-černo-žlutému hranolu, který chutnal opravdu po mýdle. Mejdlíčko jsme jedli s úplnou rozkoší – kdyby nám to byli dali doma, byli bychom asi taky utekli na vandr, jako onen Alexandr ve zmíněné písni...

Také sučuk bylo naše potěšení, a ještě větší turecký med, někdy tvrdý jako žula, nebo rahat lokum, protažený nití a prošípovaný hořkými mandlemi – tohle všechno prodával v krámě Duko Petkovič a usekával nám to gilotinou.

Rock-drops, no, to ještě ujde. Existovala však jakási bezejmenná cukrátká, šedozelená a lepkavá; u kupce, kam nás matka posílala nakupovat, byl jich za krejcar plný modrý kornout. Bylo to patrně v létě někde na prázdninách, neboť v městě si takovéhle zboží nedovedu ani představit. (pokračování na str. 17)

DVADSÁT NÁDÝCHOV

Kniha, ktorá rozpráva o prežití

Na pultoch slovenských kníhkupectiev sa nedávno objavila útlá knižka Marianny Eger Miller so zaujímavým názvom Dvadsať nádychoV a podtitulom Príbehy o prežití. Okrem autorky nájdeme na obálke ďalšie dve mená: Preklad Viera Rybárová. Sprievodné slovo Julia Sherwood. O diele, jeho vzniku i osobnostiach, ktorých pamiatku kniha zvečňuje, som sa rozprával s prekladateľkou Vierou Rybárovou.

Na prvý pohľad zaujme názov tohto diela. Ako vznikol?

Dvadsať nádychoV symbolizuje vieru, že aj v tých najhorších situáciách vieme nájsť odhodlanie na ich prekonanie. Judka, autorkina krehká kamarátka z detstva, pri stretnutí po štyridsiatich rokoch spomína, ako prežila pochody smrti. Okrem nevyhnutnej dávky šťastia pôsobila jej túžba prežiť a v ťažkých chvíľach vždy počítala dvadsať nádychoV, aby sa ubezpečila, že ešte žije. Autorka myslí na svoju vnučku a pýta sa: „Ak by sa niekedy cítila nešťastná alebo vystrašená, nájde tých dvadsať nádychoV, ktoré jej pomôžu prekonať ťažkosti, čo život prináša?“

Charakterizuj, prosím ťa, autorku.

Marianna Eger Miller sa narodila v roku 1925 v Prešove do sekulárnej židovskej rodiny. Mala pekné detstvo a milujúcu rodinu. V júli 1939, pod tlakom hroziaceho nebezpečenstva, poslali rodičia svoju jedinu dcéru do internátnej školy v Anglicku. Bol to prejav ich predvídavosti, ale aj veľkej nesebeckej lásky. Rodičia zostali v Prešove, neskôr sa skrývali v Maďarsku, aby sa v roku 1944 opäť vrátili na Slovensko. Ich život napokon skončil v masovom hrobe v Kremničke a zahynula aj širšia rodina. Marianna prežila vojnové roky najprv v internátnej škole, potom sa prihlásila ako dobrovoľníčka do britskej armády, stala sa vodičkou sanitky. Po vojne prišla do Prešova iba na návštevu, položila kvietok k pamätníku v Kremničke a jej púť pokračovala v Británii a neskôr v USA. Vydala sa, mala tri deti, pracovala v pomáhajúcich profesiách, verejne sa angažovala za hodnoty slobody a mieru.

Priblíž čitateľom okolnosti vzniku tejto knihy.

Marianna Eger Miller sa v zrelom veku zapísala do kurzu tvorivého písania a tam

postupne vytvorila texty, z ktorých vznikla táto kniha. Adresátom mali byť jej deti a vnúčatá. Ťažiskom sú spomienky na Prešov, ožívajú tu postavy z detstva a mladosti, ale aj postrehy z povojnového obdobia. Po Marianninej smrti poslala jej dcéra mamine zápisky Julii Sherwood a ona v nich uvidela potenciál, ktorý má čo povedať širšiemu publiku. Od Julii sa texty dostali aj ku mne a ja som sa s radosťou ponúkla, že ich preložím. S finančnou pomocou Fondu na podporu umenia a vďaka skvelej práci vydavateľstva F.A.C.E sa podarilo knihu vydať v peknej grafickej úprave. K pôvodnému textu pribudli fotografie a úryvky zo zachovanej rodinnej korešpondencie, aj listy, ktoré si vymenili prešovské celoživotné priateľky Ági Farkašová (Kalinová) a Marianna v rokoch 1939–1945. Je to teda prvé knižné vydanie textov, ktoré neboli písané s ambíciou knižnej podoby, napriek tomu ide o publikáciu, ktorá je významným dielikom v mozaike literatúry s témou holokaustu.

Sprievodné slovo napísala Julia Sherwood, k protagonistkám knihy patrí Agneša Farkašová (Kalinová), autorkina najlepšia priateľka a Juliina matka. K obom týmto dámam máš silný osobný vzťah.

S Juliou Sherwood (Kalinovou) ma viaže dlhoročné priateľstvo. Spolu sme prežívali ťažké časy, keď počas normalizácie zavreli oboch jej rodičov, nedovolili jej študovať a nakoniec celú rodinu prinútili emigrovať. Osobné kontakty sme obnovili po roku 1989 a odvtedy sú opäť veľmi živé. Julia sa intenzívne venuje prekladom a propagácii slovenskej literatúry. Juliinu mamu Ági Kalinovou, významnú slovenskú novinárku, som spoznala v mladosti, neskôr počúvala na Rádiu Slobodná Európa a po roku 1989 pri jej častých návštevách na Slovensku. Bola to neuveriteľná rozprávačka, mala dokonalú pamäť, počúvať ju bol vždy zážitok. Hoci nemala ľahký osud, nepamätám si, že by sa sťažovala, vždy bola usmiate, citlivá,

so záujmom o osudy jednotlivcov aj svetové dianie. Veľa sa o nej, ale najmä o kultúrnom a politickom dianí na Slovensku, dozvieme z knihy jej rozhovorov s Janou Juráňovou *Mojich 7 životov*.

Čo ťa na knihe najviac zaujalo?

Zaujal ma vybrúsený štýl v texte, ktorý mal iba „zostať v rodine“. Jej písanie je lakonické a nesentimentálne, zasiahlo ma však silno na emocionálnej aj intelektuálnej úrovni.

Ukazuje napríklad, ako udalosti, ktoré na prvý pohľad nemajú nič spoločné, zrazu odhalia vzájomnú spojitosť. Otec autorkinnej kamarátky Beth bol vojenským lekárom v britskej jednotke, čo oslobodzovateľ koncentračný tábor v Bergen-Belsene. Svojim deťom porozprával, čo tam videl, a kladol im na srdce, aby sa vždy, keď to bude možné, snažili odčiniť hrôzy, ktoré dokáže páchať človek človeku. Nebola to náhoda, že keď sa po rokoch autorka skontaktovala s Beth, táto práve poskytovala útočisko utečencom z Kosova.

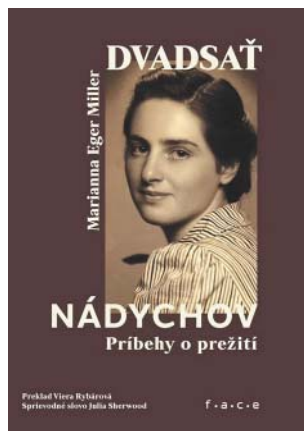
V knihe je viacero príkladov nezištnej pomoci prenasledovaným Židom. Boli to konkrétni ľudia zo všetkých spoločenských vrstiev, ktorí riskovali vlastné životy aj osud celej rodiny. Niektorí z nich aj skutočne zaplatili najvyššiu cenu za to, že v kritickej chvíli konali podľa svojho svedomia.

Na mňa osobne veľmi zapôsobila scéna, kde sa opisuje, ako koncom vojny vodia väzenkyne z koncentráku cez mesto upratovať do hotela, kde sídlila Szálasiho vláda. Cestou videli ľudí, ktorí žili svoje každodenné životy, sedeli v cukrárni a pochutnávali si na zákusoch. Za mlada som rozmýšľala, ako mohli ľudia žiť svoje spokojné dni, keď vedeli, že ich susedov odvedli do neznáma. Dnes ja sama „sedím v cukrárni“ a viem, že neďaleko od nás padajú bomby na nevinných ľudí.

Ďakujem za rozhovor.

PETER SALNER

Marianna Eger Miller Dvadsať nádychoV. Príbehy o prežití, sprievodné slovo Julia Sherwood, preložila Viera Rybárová, vydavateľstvo F. A. C. E 2025, cena 12 EUR.

Josef Kroutvor DVAKRÁT O KAVÁRNĚ

ZANIKLÝ SVĚT

Patrick Leigh Fermor, potulný a zábavný student, a tak trochu i dobrodruh, se vydal na svou velkou pěší cestu z Londýna do Istanbulu 9. prosince roku 1933. Putoval podél Rýna a Dunaje, do Bratislavy se dostal přes Vídeň, kde zažil povstání proti ultrapravicovému kancléři Engelbertovi Dollfusovi v únoru 1934. Povstání „rudé Vídně“ bylo krutě potlačeno, ale Dollfuss sám byl zakrátko zavražděn nacisty. Fermor prochází územím neklidu, s nebezpečnou tektonickou činností. Na své cestě napříč střední Evropou, Maďarskem a Rumunskem Fermor zachytil už ohrožený svět před světovou katastrofou.

Z Vídně pokračuje Fermor dál, navštíví Bratislavu, která se mu jeví jako pestré kosmopolitní město. S úžasem pročítáme v jeho cestopise *Čas darů* zprávu o velké židovské kavárně. „Byla rozlehlá jako nádraží a obehnaná prosklenými stěnami jako akvárium. Po okenních tabulkách stékala vlhkost a od hučícího krbu vedly vzhůru trubky z černého plechu, které se vinuly zakouřeným lokálem a v ohybech byly zvrásněné jako tahací harmonika. Všechna místa byla obsazena tmavě oděnými hosty, kteří tu rozprávěli, dohadovali se a uzavírali obchody u hotového souostroví stolků.“ (Knihu přeložila Daniela Orlando a vydalo nakladatelství Argo.)

Fermor byl kavárnou, jejím kolotáním zcela uchvácen, zajímal ho i šum kavárny, změn jazyků, maďarštiny, slovenštiny, němčiny a samozřejmě jidiš. Kavárenské stolečky s mramorovou deskou sloužily jako improvizované kanceláře a bylo je možné nalézt, jak píše, po celé střední Evropě, od Balkánu k Levantě. Byly zdrojem informací a zajišťovaly dálkový obchod s Evropou.

Do bratislavské kavárny vstupovali exotičtí hosté: rabíni s vysokými klobouky a kaftany sahajícími až na zem, studenti Talmudu, pobledlí mladíci s jarmulkami na hlavě, s copánky spletených vlasů, s plachým a nevinným výrazem světců. Budili prý dojem, že jsou skoro slepí, od věčného mžourání do posvátných textů, zcela odtržení od dění venku, kde se chystala pohroma.

Po druhé světové válce a holokaustu zmizí z pestrého obrazu společnosti Židé,

zmizí i židovská kavárna v Bratislavě. Do života zasáhne vysoká politika a ideologie. V kavárnách, které přežijí, chybějí hosté, utichne šum, ba ani káva nechutná, jak má chutnat, jak má vonět. Pije se černá káva s lógrem.

U CIBULKY

Poslední autentickou intelektuální pražskou kavárnou byl podnik U Cibulky v Řetězové ulici. Cibulka byl kavárník, nájemce, přítel malířů a bohémů, a tak je tedy logické, že jsme kavárnu nazývali po oblíbeném patronovi.

U Cibulky bývalo dost hlučno a zakouřeno, než přišel zákaz kouření. Nenapravitelní kuřáci pak chodili kouřit ven na ulici. Také se tam dost popíjelo, ke klasické kavárně měl podnik daleko. Ale ze všeho nejvíce se hovořilo, diskutovalo, to byl hlavní účel podniku. Setkat se a debatovat, ať už u stolu či vestoje u pultu, a třeba i na ulici. Stále toho bylo dost, co bylo třeba probrat s přáteli, s argumenty hned na místě.

V podniku U Cibulky se scházely poslední houfy bývalých disidentů, lidí z undergroundu, z podzemní samizdatové Prahy. Dá se říct, že každý host zde měl svou zkušenost s totalitou, minulým režimem. Pro nové městské liberály z mladší generace tento podnik nebyl. A také tam moc nechodily ženy, bývala tam spíše pánská společnost.

Na stěně lokálu visely fotografie Dagmar Hochové, která zachytila velkou část panoramatu českého samizdatu. Černobílé fotografie dobře ladily s atmosférou a vypovídaly to podstatné o lidech, autorech v časech normalizace. Nechyběl Václav Havel, Ludvík Vaculík, Josef Topol či Ivan Wernisch. Nechyběl ani Ivan Martin Jirous, býval ostatně i hostem podniku. Fotografie literátů převažovaly nad fotografiemi malířů, neboť slovo tehdy mělo navrch, svědčilo.

Podnik U Cibulky byl posledním zapadákem, poslední štací samizdatové generace. Doba už chytala jiný vítr, intelektuální diskuse se měnily v politické debaty a komentáře, prohlubovaly se rozdíly v názorech rozdělující se společnosti.

V duchu znovu procházím Řetězovou ulici, už v pozdní hodině. Kavárna U Cibulky je uzavřená. Jen před vchodem stojí poslední hlouček zcela zabraný do diskuse o Kafkovi, ne, a ne se rozejít.

Z PRAŽSKÝCH DOBRODRUŽSTVÍ

(dokončení ze strany 15)

Zato však se dostal v Praze docela jistě špalík, pestrý bombón válcového tvaru, s květinou viditelnou na obou koncích, která prostupovala celým špalkem. Byl tak veliký, že nebylo možno strčit ho celý do úst, pročež jsme ho strčili celý do úst a vy-
padali, jako bychom měli oteklou tvář.

Každou chvíli jsme vyndali bombón z úst a s radostí jsme konstatovali, jak veliký objem už jsme uculali. Dobývaly se rekordy.

Žvýkáte gumu Ricy?

Jestliže ano, tedy ji můžete vytáhnout na metry z úst, aniž se přetrhne, a můžete ji zase pěkně čistě stočit a žvýkat dál.

Malé lahvičky z červeně zbarvené cukrové litiny se rovněž vzaly do úst, v ústech se rozpustily, plnění lahvičky se smísilo se slinami a byla to – ach, ta rozkoš! – nudná malinová šťáva.

Zamlčet šumivé bombóny znamenalo by oklamat vás. Za prvé byly tak porézní, že se už rozpadaly, když se slupoval staniol, za druhé byl jeden červený a jeden bílý. Nejprve se musel hodit do vody červený, potom bílý. Tekutina se zbarvila červeně a šuměla a pili jsme ji tedy s nadšením, tím spíše, že tahle malinovka byl nejdopornější nápoj všech nápojů. Byly také žluté a bílé a pak z toho byla citrónovka.

Lák se říká šťávě z okurek. Špinavá nakládací láhev se špinavou tekutinou, z níž vytáhla špinavá bába špinavými prsty okurku. O okurky jsme nestáli, kupovali jsme je kvůli láku, neboť jen ten, kdo si koupil okurku, dostal tuhle nechutně vypadající tinkturu. Bába od okurek ponořila svými prsty malý hrneček do akvária, nabrala ho plný a podala nám ho. To byla dobrota, fuj tajfl!

Jednu ze světových záhad jsem nerozluštil: jak se rozeznávaly od sebe prodavačky v sadech? Jedna bába vypadala jako druhá, všechny seděly ve stejné pozici před košíkem, na pleteném víku leželo zboží, v jednom koutě staré školní sešity, z jejichž vytrhaných stránek dělaly báby kornouty.

Všechny preclíky, tři kusy za krejcar, kokosky nebo pacle, oplatky a hlavně sněhové trubičky (ne snad plněné smetanou, nýbrž zaprášeným a ztvrdlým sněhem z bílků) byly staré jako prodavačky, které nosily na hlavě stejný šedohnědý šátek kolem stejného vrásčitého obličejce. Přesto každý přísahal na svou bábu a raději by se byl zřekl cicvářkového semínka, než by byl od ní odešel.

(Z němčiny přeložila
Jarmila Haasová-Nečasová.)

Miloš Doležal

BERLÍNSKÁ DOUPATA, VILY A KALINY / několik skic z Berlína

Berlín není uhrančivé město. Během květnového pracovního pobytu jsem jej zakoušel z různých stran a podhledů. Dlouhé dia-

A nacházet rozličná německo-česko-židovská spojení.

WANNSEE – DVĚ VILY

Jihozápadní okraj Berlína, vlídná předměstská čtvrť. Hladina jezera, plachetnice, plovárna, a především vily a vilky a zahrady a stromové, vlídné území chladící před vedrem, které panuje v rozpáleném velkoměstě. Od konce 19. století letní rezidence berlínských vyšších středních vrstev. Zajímavé, že na zdejších hřbitovcích jsou vedle sebe pochováni křesťané a němečtí asimilovaní Židé. A pak to sousedství – v jedné ulici, téměř vedle sebe, stojí dvě vily, které projektoval jeden architekt, Paul Otto Baumgarten. Ještě než se stane oblíbeným architektem nacistických pohlavárů, navrhne pro malíře Maxe Liebermanna na krásném pozemku, mírně svažitém až ke břehu jezera, v neoklasicistním stylu, se dvěma jónskými sloupy, venkovské sídlo s ateliérem a náramnou zahradou. Impresionista Liebermann bude jako Žid v roce 1933 vyštipán ze všech oficiálních funkcí a nacisty nazván zvrhlým umělcem. Poslední měsíce života trávil právě tady, umírá v roce 1935. Výmluvná je ve vile pověšená černo-

bílá fotka – stárnoucí klasik opouští v kabátu a o holi volební místnost (prezidentské volby 1932). Na jedné straně stojí skupina mladých hitlerovčků, agitujících pro svého „kaprála“ a na druhé straně osamocený agitátor s plakátem a heslem, namířeným proti Hitlerovi („Konec s rozeštváváním lidu“) a podporující Hitlerova protikandidáta Hindenburga. Teď je zahrada plná květů, upravená do záhonů a inspirovaná podobou, jaká se zachovala na malířových plátnech. Nezbyvá než zarýmovat:

*V zahradě u Maxe Liebermanna
návštěva nezvaná i zvaná.
Barev vůně, barev skvrny:
Akvaryly kvaše
spochinout, pobýt plaše,
je to jen naše chvíle.*

A vila druhá – honosná a okázalá, postavená v roce 1914 pro farmaceutického výrobce Ernsta Marliera. Právě sem sebral obergrup-

penführer SS a generál policie Heydrich konferenční setkání – cíl: jasné rozdělení úkolů při rychlém řešení židovské otázky a rozřešení sporů o kompetence. V úterý 20. ledna 1942 se z oblohy snášel sníh a do Wannsee přijelo patnáct vysoce postavených pohlavárů SS. Adolf Eichmann při svém procesu vypověděl, že to bylo poprvé, kdy se zúčastnil takové konference, na níž „byli přítomni vysocí funkcionáři (...), byla vedena velmi klidně a zdvořile, ve značně přátelském duchu – slušně a mile, moc se na ní nemluvilo, číšníci servírovali koňak a tím-

Vila, v níž se konala nacistická konference ve Wannsee.

to způsobem skončila“. Ano, tady se definitivně schválilo již probíhající vyvražďování židovského obyvatelstva. Elegantní vila, distinguished atmosféra, kultivovaná čtvrť jednoho z nejvyspělejších hlavních měst Evropy. Heydrich se odtud vrací do Prahy, kde už operují čs. parašutisté, vyslaní z Londýna, aby pomstili jeho vraždění českých elit.

KAFKA A BERLÍNSKÉ DOUPĚ

Steglitz. Tehdy, ve 20. letech, okrajová čtvrť, výborný vzduch, stromové aleje,

Kafkovo bydliště ve čtvrti Steglitz, 20. léta.

žádný ruch. Dora Diamantová nejprve našla pro Franze Kafku podnájem v dnešní

Z okna ateliéru M. Liebermanna v jeho domě ve Wannsee.

gonály ulic, skleněné vertikály center, občas kamenný kolos, který vstal z mrtvých poválečných trosek, účelně zastavěná proluka, všudypřítomná střeva modrého parovodu, bezdomovecká doupata pod mosty. Hledáš stopy výmarské republiky, narážíš na torza třetí říše a na stále patrné betonové rozkrojení berlínskou zdí, ale teprve s večerem vylézají ze svých skrýší zajímavá místa a postavy. A když se jezdí na kole, a zvlášť čtvrtěmi s jezery, mezi vilami a lesními hřbitovy, potkáš tuze zajímavé stavby,

Max Liebermann, odchází z prezidentských voleb, 1932.

příběhy, nečekaná setkání. A pak – doprovází tě ohromné množství stromů, dubů, buků, lip, platanů, kaštanů... chladivé stíny, deštníky před bouřkou, sídla ptačích sněmů, sbírka vůní. Snad žádné jiné velkoměsto na světě nemá tak bohatou stromovou výsadbu, navíc kultivovaně opečovávanou. Jak to v jedné básni o Berlínu píše Georg Heym: „Ke kamennému moři. Z jiných stran / však podél silnic stromy drží stráž.“ Pobýval jsem v domě u jezera Wannsee, odkud se dalo vyrazet do různých stran, na kole, pěšmo i autem.

Rothenburgstrasse a později v Grünwaldstrasse č. 13. Kafka odtud píše sestře: „Když za nyníšních vlahých večerů vyjdu z domu, dýchne na mne ze starých zarostlých zahrad tak jemná a silná vůně, jakou jsem, myslím, ještě nikdy nikde nepocítil.“

Stejný dům, současný stav.

Blízko se nacházela botanická zahrada, za rohem zastávka tramvaje. Dora dojíždí téměř denně, nakupuje, vaří a pečuje, čtou si. A on, občas, upraven, v saku a vázance, vyrazí s bandaskou pro mléko. Téměř idyla. Jenže – při rozkrývání zjistíme, že spíš drama. Kafka už je vážně nemocný, teploty ho neopouštějí, zhubl až na 54 kil, do toho prudká inflace a dočasný důchod nestačí na nájem a nákupy. Tedy dožadování se půjček od rodiny v Praze. Napiše zde několik povídek (např. *Mladá paní*). Sem, do Grünwaldstrasse, se stěhuje 15. listopadu 1923, první patro, dva pokoje. Dora občas přespí. Na pohovce sní, jak by jednou mohli provozovat kavárnu – ona v kuchyni, on jako číšník. V jednu chvíli ji pantomimicky předvádí, jak by obsluhoval narvaný lokál, a pak se bez síly sesune na pohovku. Do centra moc nejedí, téměř vůbec (jen občas zajedou na přednášky o Talmudu). Zato za Kafkou sem dojíždějí přátelé – Willy Hass, Lise Weltschová, G. Kayser, E. Blass, E. E. Kisch a také Max Brod. Právě zde vzniká povídka *Doupě*. Rukopis ale končí uprostřed věty.

Kritickým se stal Štědrý den 1923. Dora našla Franze v posteli, s vysokou horečkou a v zimnici. Kde teď honem sehnat lékaře?

Nakonec se jeden doktor objevil, ale nic kloudného nedoporučil a vyinkasoval nemalou sumu. Teploty a silný kašel, který byl slyšet až na ulici, pokračoval po celý leden. Odtud se Kafka stěhuje 1. února do čtvrti Zehlendorf. A právě tam za ním „na kontrolu“ z Prahy přijede strýc Siegfried Löwy, venkovský lékař z Vysočiny, který je zdravotním stavem svého milovaného synovce doslova šokován. Následuje návrat do Prahy a sanatorium... a smrt. V *Doupěti* naleznete i tuto větu: „... zde nakonec mohu přijmout smrtící ránu od svého nepřítele, neboť má krev zde prosákne mou půdu a nebude ztracena.“

BREKER – V RUCE PLNO SEKER

Mohutná okna cedí světlo, sochař Arno Breker (1900–1991) tvaruje hrůzně studené sochy germánských jinochů pro Říšské kancléřství a realizuje mnohé další obrovské zakázky, vstupuje do NSDAP, modeluje tváře svých nacistických chleboďárů Hitlera a Speera (jede s nimi na ranní vyjížďku 23. června 1940 po okupované Paříži – v koženém kabátu a s lodičkou na hlavě obhlíží území, kde kdysi žil a studoval moderní umění a teď bude realizovat smělé plány totální přestavby v německou Germánii), aby později lezl do přízně Adenauera, Dalího a Heideggera a dožil se pádu berlínské zdi – na jeden život až příliš mnoho přemětů, nejvíce však osánil z přízně diktátorů, mocných, státní kasy a práce nevolníků.

V berlínské čtvrti Dahlem trčí jeho ateliér, postavený v letech 1939–1942. Stavba se nacházela na okraji Grünwaldu, který město Berlín zpřístupnilo „na žádost Führera“. Ateliér sloužil také k reprezentativním účelům a Breker zde přijímal významné hosty – je zřejmé, jakého kalibru. Světlo tu měl opravdu noblesní, více však zaujaly drobné kytky v kavárně zde zřízené. Česká brigádnice nám nabídl možnost v této „eleganční stodole“ konání rodinné oslavy či svatební hostiny. Ech!

KALINY Z HLUBINY

V Berlíně hřbitovy berou na sebe útěsné podoby – ty, které jsem navštívil, jsou lesní, plně vzrostlého stromoví, keřů, rybníků, vegetace a zvířat, hlavně veveric. Jakési svěbytné parky a zahrady to jsou a navíc – co náhrobek, to originál šutru, tvaru, úpravy, písma. A můžete tam potkat zajímavé

persony, pozdravit je a smeknout čepici. Třeba pistolníka Chica z kultovního filmu *Sedm statečných*, tedy herce Horsta Buchholze. Jako dítě byl v roce 1943 poslán do dětského evakuačního tábora v Čechách a ve Slezsku, odkud se v roce 1946 s kamarádem vrátil do Berlína.

Není bez zajímavosti, že jeho ženou se v roce 1958 stala dosud žijící francouzská herečka Myriam Bru (nar. 1930), jejíž židovská rodina zahynula za války v Osvětimi. Je zřejmé, že vztah této francouzsko-

Hrob herce Horsta Buchholze.

německé dvojice se neobešel bez dramatu a komplikací. Na též hřbitově „potkávám“ malíře a grafika Georga Grosze, nekompromisního karikaturistu měšťáckého Berlína, který mj. v roce 1927 navrhl

scénu pro berlínskou inscenaci *Dobrého vojáka Švejka* režiséra Erwina Piscatora, který tu též odpocívá. A na jiném krchově odpocívá Gottfried Benn, expresionistický básník a patolog. U jeho hrobu vytahují český výbor z jeho veršů a čtu polohlasem: „Temné lesní snění. / A hvězdy těžké – kvítka kaliny. / Pantéři skáčou v stromech po setmění. / Všude břeh. Věčné hlasy z hlubiny.“

RAKOUSKÝ VOJÁK ZASE SLAVNĚ ZVÍTĚZIL!

A když už jsme u těch berlínských hrobů – ve Wannsee jezdíme na kole kolem hájku háječku, kde spáchal dopředu dlouho připravovanou sebevraždu německý dramatik a básník Heinrich Wilhelm von Kleist. Bylo to 21. listopadu 1811.

Po milostné noci s výhledem na jezero důkladně vybrali odlehlé místo a básník nejdříve zastřelil svoji milenkou Henriettu Vogelovou a pak sebe. A je téměř pravděpodobné, že jejich těla leží na místě dodnes. Roste z nich břečťan a stromoví a připomíná je pietní místo, pomníček a informační tabule. A není bez náhod, že svoji poslední cestu do světa podnikl Bohumil Hrabal právě sem, do Wannsee, 14. listopadu 1996, téměř na výročí smrti autora *Rozbitého džbánu*.

V Literarisches Colloquium Berlin měl čtení a debatu, na kterou nakonec kývl. V doprovodu andělském, Toma Mazala, Claudia Poety a Susanny Rothové, která měla celý program večera uvádět.

(pokračování na další straně)

Vchod do ateliéru Arna Brekera, současný stav.

Před čtením se ale došourali ke Kleistovu pomníku, kde se mistr poklonil a nabral sil k odvážnému kroku-skoku. Poté společnost zašla do blízké hospody Loretta, kde si mistr dal nejprve burbon, Jim Beam na kuraž a vzápětí pivo Dortmunder Union. Večer v totálně natřisklém sále LCB byl dle svědků strhující, Bogan hovořil o německé literatuře a Evropě a poezii, pil pivo a odpovídal v malých esejích, a nakonec podepisoval haldy knih. Pak padl do pelechu a spal celé dopoledne.

Bohumil Hrabal u hrobu Heinricha Wilhelma von Kleista. Foto Tomáš Mazal, 1996.

Vzpomínal také na svoji první cestu do Berlína, na olympiádu v roce 1936, kdy sem dojel na kole. A když ho večer 15. listopadu kolem osmé večerní andělé Mazal a Poeta v Praze-Sokolnících vyložili, Hrabal unaveně pronesl: „Tak tohle byla moje poslední cesta do zahraničí. Děkuji vám, že jste mě dělali anděla strážného, ale bylo to skutečně naposledy! Ten Berlín ovšem stál za to, ten jsem chtěl ještě jednou vidět. A podařilo se. Rakouský voják zase slavně zvítězil!“ Bohumil Hrabal se odvážil zemřít zhruba za dva měsíce, 3. února 1997, s Kleistem v perutích.

LEWINŮV A WISTENŮV DŮM

Při projíždění na kole vilovou čtvrtí Schlachtensee (kolem stejnojmenného jezera), vydmcaní jízdou po kočičích hlavách (žádné asfaltky), jsme s kamarádem Jakubem náhodně narazili na podivuhodný dům, přesněji vilu. Zasvítla svým bílým

Haus Lewin, současný stav.

průčelím, osvítla a oslnila. A malá pamětní destička u branky byla podnětem k důkladné sondě a ponoru, ze kterého v některém z příštích čísel *Rch* bude vyneseno zajímavé povídání. Teď jen telegraficky – vilu postavil v letech 1929–1930 slavný architekt Peter Behrens (v jeho ateliéru-architektonické kanceláři pracovali mj. Walter Gro-

pius, Ludwig Mies van der Rohe aj.) pro významného německého psychologa Kurta Lewina a jeho manželku. Lewinův dům – tak byl dům pojmenován. Dům jako perla Bauhausu má orientaci směrem ke slunci a Behrens šikovným využitím výškového rozdílu terénu navrhl protáhlou budovu tak, že vznikl vysoký suterén, který pojal jako vstup do bytu, tak i dvě garáže, směřující do ulice. Obývací pokoje dvou bytů otevřel do zahrady širokými skleněnými dveřmi.

A obě části bytu spojuje velká, částečně krytá střešní terasa. Jenže Lewinovi museli v roce 1933 emigrovat a dům prodali německé herečce Gertrud Wistenové a jejímu rakousko-židovskému manželovi Fritzovi Wistenovi, herci, režisérovi, divadelnímu řediteli Židovské kulturní asociace. Ti se sem se dvěma dcerami nastěhovali v polovině 30. let a poskytli v něm útočiště pronásledovaným Židům. Pořekadlo „pod svícem je největší tma“ platí i v tomto případě – v ulici bydlel šéf Abwehru Wilhelm Canaris, za rohem Reinhard Heydrich, který tady pravidelně venčil psy,

a naproti šéf Úřadu pro rasovou politiku Walter Gross. Navzdory sledování a postihům (Wisten byl jeden čas vězněn v Sachsenhausenu) neztratili Wistenovi odvahu a od roku 1943 ukrývali ve svém domě židovského herce Alfreda Balhoffa-Berlinera. Ten utekl před nosem gestapu a u Wistenů ve vile našel úkryt až do konce války. Byl představován jako jejich kuchař a zahradník „Freddy“. Skutečně, všichni v tomto domě válku přežili. Fritz Wisten působil jako režisér v Deutsches Theater a poté jako umělecký vedoucí divadla Theater am Schiffbauerdamm a Volksbühne. Trude

Wistenová byla v roce 1994 památníkem Jad vašem oceněna jako Spravedlivá mezi národy. A „kuchař“ Freddy – Alfred Balhoff – mohl rozvíjet kariéru herce a dabéra. Zemřel v roce 1989, nedlouho před pádem berlínských zdí. Ale tento dům má také svoji českou stopu, českého obyvatele. Dcera Wistenových, Eva (1930–2023), teatrolož-

ka a překladatelka, se stala manželkou ostravského scénografa a výtvarníka Otakara Schindlera (1923–1998). I díky tomu Eva Wistenová významně přispěla k šíření dobré pověsti českého divadla v Německu. Překládala české hry a také teatrologické publikace. Podílela se rovněž na přípravě důležitých českých divadelně-historických textů, mj. na knize *Divadlo v Kotcích. Nejstarší pražské městské divadlo 1739–1783*. Lewinův/Wistenův dům teď čeká nový příběh – rodina jej prodává a doufáme, že jej získá instituce, která se o něj smysluplně postará a otevře jej veřejnosti.

DRUHÝ BŘEH

Chrám se zvonící – Heilandskirche – je postaven přímo na břehu Havoly, jako by rostl z vody. Nesměle si tu dli-dřímá-spi. Pripomíná škuner, zaparkovaný v rákosí. Postaven v 19. století jako hold renesanční Itálii. Po celou dobu rozděleného světa jej hyzdila betonová berlínská zeď, která

se na něj přímo nalepila, jako nějaký upír. Mimochodem, ona kampanila byla místem prvních německých pokusů s bezdrátovou telegrafií. Kostel, který je zdoben světle modrými kachličkami, obíhá podloubí jako můstek na nějakém parníku. Skoro by se tady chtělo

zvolat: „Vlnky a modř, do vody skoč!“ Jenže vtom si vzpomenete, že právě nedaleko odtud se završil mladý život německého expresionistického básníka Georga Heyma. O řece Havole napsal nedlouhý báseň, k řece chodíval, v létě plavat a v zimě zdál sen: „Stál jsem na břehu velkého jezera, které bylo celé pokryto jakýmijsi kamennými plotnami. Zdálo se mi, že je to cosi jako zmrzlá voda. Vypadalo to jako blána. (...) Odvážil jsem se udělat několik kroků a plotny vydržely. (...) Náhle jsem pocítil, jak plotny pode mnou mizí. (...) Několik temp a přistál jsem v písečné zátocce.“ O rok a půl později, v lednu 1912, se při bruslení na Havole pod jeho přítelem, básníkem Ernstem Balckem, probořil led. Heym mu chtěl pomoci, ale sám se dostal pod led a utonul. V jedné své básni skoro prorocky napsal: „Řeka se valí do věčného stínu / a v dále můžeš prázdné mosty spatřit. / Rybář teď síť táhne na pěšinu, / jež dávno ke druhému břehu patří.“

TEXT A FOTO MILOŠ DOLEŽAL

Haus Lewin, detail.

IZRAEL: Anatomie debaklu

Každá válka na Blízkém východě od roku 1967 končí nějakým kompromisem. Nikdy nejsou zcela naplněny válečné cíle. Ale to, co přináší závěr americko-izraelské války proti Íránu, se zatím vymyká všemu za poslední půlstoletí.

Ta válka měla od počátku přepjaté ambice. Patřila k nim úplná likvidace jaderné a raketové hrozby Íránu, zneškodnění jeho „nestátních spojenců“ typu Hizballáhu, Hamásu či Hútů, ale i změnu režimu v Íránu. Z těchto bodů se plně nepodařilo nic.

Americký prezident Trump z toho vyklouzl „memorandum o porozumění“ s Íránem v půlce června, jež se má do poloviny srpna přetavit v závaznou dohodu. Leč učinil tak hlavně proto, aby zabránil světové hospodářské recesi (kvůli zablokované dopravě ropy Hormuzským průlivem), ne kvůli válečným cílům. Proti hodnotou zatím nic nezískal.

Tomu odpovídaly první reakce. *Neue Zürcher Zeitung*, švýcarský uměřený list, začal svůj text slovy: „Čte se to jako kapitulace USA.“ A David Horowitz, šéfredaktor webu *The Times of Israel*, úvodník nazval: „Trumpova dohoda je katastrofickou kapitulací před Íránem a nechává Izrael zranitelný.“

POZOR: „VČETNĚ LIBANONU“

Závazná dohoda má být doladěna do poloviny srpna. Trump sice vyhrožuje, že kdyby Írán „zlobil“, USA své útoky obnoví. Ale nikdo tomu nevěří už proto, že v USA budou kongresové volby a Trump chce působit jako mírotvorce, aniž by riskoval. A teď k bodům „memoranda o porozumění“, tedy k těm, které umožňují různý výklad.

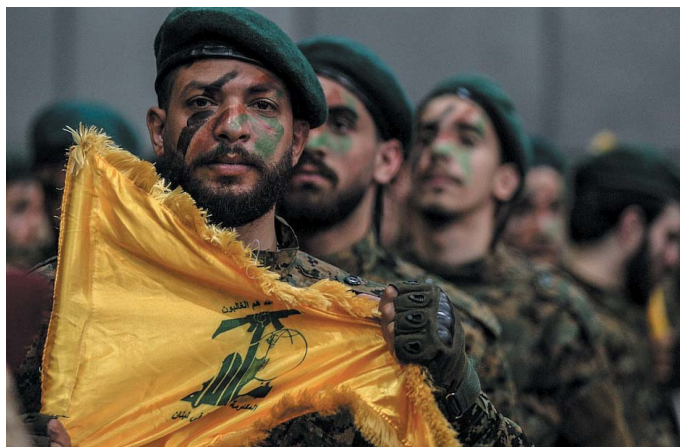
Bod č. 1. Írán a „USA spolu se svými spojenci v současné válce“ vyhlásují okamžité ukončení války „na všech frontách, včetně Libanonu“. Spojenci nejsou vyjmenováni. Že by proto, aby v Íránu nemuseli vyslovit „Izrael“? Možná. Ale klauzule „včetně Libanonu“ se Izraele týká. Lze ji vykládat tak, že Izrael („spojenec USA“) nesmí v Libanonu zasahovat, ale Hizballáh (nestátní útvar) omezován není. Už z této ukázky je zřejmé,

kolik nášlapných pastí může text memoranda skýtat. Ale jisté je, že Teherán si Hizballáh chrání a Trumpovi to nevádí (nechal se slyšet, že s Hizballáhem by se mohla vypořádat Sýrie, vážně).

Bod č. 4. USA zruší námořní blokádu Íránu a po uzavření konečné dohody stáhnou své síly „z okolních oblastí“. To jako i z Kuvajtu, Kataru a Saúdské Arábie, kde mají regulérní základny?

Bod č. 6. USA s regionálními partnery vytvoří plán obnovy a rozvoje Íránu, napájený částkou nejméně 300 miliard dolarů. Leckdo si pomyslí, že Hizballáh se má na co těšit.

Bod č. 8. Írán potvrzuje, že nikdy nebude vyrábět jaderné zbraně. Jeho zásoby obohaceného uranu a podobné otázky ale bude řešit až definitivní dohoda.

Trumpovo „memorandum porozumění“ značně posílí Hizballáh.

Upřímně, leccos z toho se opravdu čte jako kapitulace.

JE TRUMP PŘÍTEL, NEBO ZRÁDCE?

Pro Izrael je to šok napříč názorovými tábory. V zemi, kde 73 procent židovské populace fandilo Trumpovi, se na jeho adresu mluví o zradě, že Izrael hodil přes palubu.

Jak k tomuto šoku, nepovedenému vyznění války s Íránem (či nepovedené válce), vůbec došlo, když na počátku pesimismus nevládl? Zajímavý text k tomu napsal britský analytik Andrew Fox, v *Rch* již zmíněný. Vyšel s titulkem „Anatomie debaklu“ na webu Substack a autor ho nabízí zdarma. Jen s tím, že v případě použití žádá o citaci, což rádi činíme.

Podle Foxe měla tato válka ukázat, že americká a izraelská moc dokážou změ-

nit uspořádání regionu. Místo toho ukázala, že dominance na bojišti může strategicky selhat. USA ničily cíle v Íránu, ale nepřiměly Teherán, aby vzdal svou politickou pozici. Nedokázaly otevřít Hormuz. Nedokázaly dotlačit Saúdy do války. Nedokázaly vnutit státům Zálivu normalizaci vztahů s Izraelem. Nedokázaly přimět Evropu, aby se k tažení připojila. Nedokázaly přimět Čínu, aby se od Íránu odtáhla.

Předpoklad působil jednoduše. Zničit vedení Íránu a jeho raketovou infrastrukturu, ochromit represivní složky, dostat Íránce do ulic, z Iráku otevřít pozemní frontu Kurdů, představit nové vedení a nechat Islámskou republiku, aby se zhroutila pod tíhou vlastní neoblíbenosti.

Jenže v praxi to selhalo. Můžete ničit vojenskou infrastrukturu i komunikaci, ale nic z toho nevytvoří vládnoucí koalici, nepřiměje Íránce vyjít do bombardovaných ulic, nepromění kurdské milice v důvěryhodnou sílu.

Když účast Kurdů vetoval turecký lídr Erdogan a když Američané nedokázali předem udržet otevřený Hormuz, bylo vymalováno. Průsvih spočívá v tom, že se plán na tyto zranitelné body spoléhal. „Takto vznikají debakly,“ píše Fox. „Původní představy narazí na první vážné limity. Plán se upraví, aby se zachoval pohyb, ale zároveň se tím ničí soudržnost.“

Izrael podle Foxe nedosáhl očekávání. Podařilo se mu přesvědčit USA pro válku s Íránem, což byl velký úspěch. Ale nepodařilo se mu dosáhnout strategických cílů, jež měly to riziko ospravedlnit. Nepadl režim v Íránu, nevznikla arabsko-izraelská koalice. Nebyl vyřešen raketový problém. Hizballáh nebyl trvale odstraněn od severní hranice.

Právě Hizballáh ukázal, jak se rozchází zájem Netanjahua a Trumpa. Trumpovi jde o dohodu, jež ho zbaví globálního problému. Bibi chce zneškodnit hrozbu Hizballáhu, Hamásu a dalších rizik spjatých s Íránem. Podvolí-li se Trumpovi, bude Hizballáh hrozit z Libanonu dál. Bude-li Hizballáhu čelit a tím podrážet Trumpovu dohodu, mohlo by se rozklížit izraelsko-americké spojení. Bude zajímavé sledovat, jak se to vše projeví v izraelské volební kampani.

ZBYNĚK PETRÁČEK

MORÁLNÍ MAJÁK ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Písecká synagoga znovu otevře své dveře. Návštěvníci se mohou těšit na přednášky, výstavy nebo divadelní představení. Přípravované aktivity mají především přiblížit osudy Židů v Písku a okolí, ale také podporovat osvětu v oblasti prevence xenofobie. Počítá se rovněž s pořádáním akcí, které budou tato témata vhodně doplňovat nebo pomohou financovat další obnovu historického objektu. Za oživením synagogy stojí spolupráce několika institucí. Nově schválené memorandum propojuje město Písek, Městskou knihovnu Písek, Židovskou obec v Praze jako vlastníka budovy a společnost Matana. „Již nyní víme, že se v synagoze bude 23. srpna konat monodrama *Alma Rosé*, které vypráví příběh houslistky, jež byla v roce 1943 kvůli svému židovskému původu internována v Osvětimi, kde se stala dirigentkou ženského táborevého orchestru,“ uvedl starosta Michal Čapek. (Centrum.cz, 2. 6.)

■ ■ Velkého úspěchu dosáhli jihlavští žáci ze ZŠ Jungmannova a ze Základní školy speciální a Praktické školy Jihlava. Se svými krátkými snímky se zúčastnili druhého ročníku celostátní filmové soutěže Památníku Terezín – Memoriálu Hany Greenfieldové. Výsledkem kolektivní práce žáků ZŠ Jungmannova byl originální film, v němž se děti zaměřily na téma vyčlenění, rasismu a ztráty vlastní identity. V krátkém filmu se prolínají záběry z koncentračních táborů, hrané scény zasazené do historie i současnosti. Žáci ze ZŠ speciální a Praktické školy Jihlava se umístili na skvělém druhém místě. Jejich snímek byl inspirován osudem Hany Bradyové z Nového Města na Moravě. (Metro.cz, 2. 6.) ■ ■ Alexander Kostinky je fyzik, který se věnuje studiu blesků v bouřkových mracích, sopečné tefře a dalším vícefázovým prostředím, která vytvářejí vysokoenergetické částice. Doktorát obhájil na Ústavu obecné fyziky Ruské akademie věd v Moskvě. Narodil se na Ukrajině v židovské rodině a kvůli přijetí represivních zákonů v únoru 2022 byl nucen přesunout se dočasné do Izraele. Nyní

v rámci programu MERIT působí na Ústavu jaderné fyziky AV ČR, kde je nesmírně spokojený, protože může opět studovat téma, které ho vždy nejvíce lákalo. (Věda a výzkum.cz, 4. 6.) ■ ■ Výstava Václava Špaleho *O pomíjivosti...* otevírá v Nové libeňské synagoze u pražské Palmovky trojdielný pohled na

Okénko Staronové synagogy. Foto archiv.

zánik a proměnu světa – skrze objekty z recyklovaného olova, připomínku hrůz válek i varování před bezmyšlenkovitou umělou náhradou přírody. Výstava zároveň uzavírá třicetiletou éru Sdružení Serpens v synagoze

a potrvá do 15. července. V sobotu 13. června se synagoga otevřela festivalu Zažít Libeň 2026 akcí Adieu Serpens. Ta se vztahuje k pomyslnému předání pořadatelsví kulturních aktivit spolku Krajinou přílivu, který v synagoze rovněž působí. Sdružení Serpens vzniklo v roce 1995, aby v synagoze uvádělo výtvarné, divadelní a hudební akce. (Týden.cz, 8. 6.) ■ ■ Parter rohového

domu U Milosrdných 14 nepřehlédnete. V kulisách Starého Města jednak překvapí obklad z tyrkysových kachlíček, jednak hrdý nápis odkazující k řemeslné dílně: „Umělecké sklenářství Jiříka-Coufal zal. 1935.“ V přizemním ateliéru se již bezmála sto let vyrábějí skleněné vitráže pro kostely a sakrální stavby po celé republice. Dílna je dodnes

živým místem mimo jiné proto, že stojí za naprostou většinou vitrážových oken v historickém jádru Prahy. Sklenářství od roku 1935 pečuje o vitráže na Pražském hradě, v 60. letech minulého století tu vznikala okénka Staronové synagogy, nedávno se zde tvořila okna pro Maiselovu synagogu. „Abstraktní obrazce v kapli Staroměstské radnice se dělaly podle návrhu Martina Jiříčky. Pocházejí odtud i vůbec nejfotografovanější pražské vitráže: apoštolská okénka na Staroměst-

ském orloji,“ vyjmenovává pan Coufal další slavné realizace. (Open House Praha.cz, 10. 6.) ■ ■ Na konci května 2026 uspořádalo Velvyslanectví České republiky v Tel Avivu ve spolupráci s agenturou CzechTourism press trip a influencer trip do regionu Vysočina. Návštěva představila izraelským novinářům a tvůrcům digitálního obsahu méně známou část Česka a nabídla jim odlišný pohled mimo Prahu a hlavní turistické trasy. Vysočina, ležící v samotném středu země, je známá kombinací přírody, historických měst a památek zapsaných na seznamu UNESCO. Během čtyř dnů účastníci absolvovali pestrý program spojující kulturu, historii i aktivity v přírodě. (Zprávy.kurzy.cz, 9. 6.) ■ ■ Turnovská kapela Mackie Messer Klezmer Band v těchto dnech vydala své třetí CD. „Původně ten klezmer, to byla lidová hudba východoevropských Židů. Byla to hudba instrumentální, která se používala na různých veselících, a hlavně na svatbách. Postupem času se začalo i zpívat a začaly se objevovat texty z každodenního života,“ vysvětlila pojem klezmer zpěvačka a vedoucí skupiny Veronika Mireková. „Nové CD kapely Mackie Messer Klezmer Band obsahuje třináct tradičních židovských písní a jmenuje se *Shalom Chaverim*. „Když jsme vybírali název pro toto al-

bum, tak jsme se rozhodli, že se nemůže jmenovat jinak než *Shalom Chaverim*, což znamená Mír, přátelé. A to dneska všichni potřebujeme – ať už ten vnější mír, tak i ten vnitřní.“ (ČRo-Liberec.cz, 13. 6.) ■ ■ Měl to být morální maják připomínající hrdinství protifašistického odboje. Místo toho se Český svaz bojovníků za svobodu (ČSBS)

pod vedením bývalého agenta VB Jaroslava Vodičky proměnil v politický skanzen plný kontroverzí a dotačních děr. Když jim minulé vedení ministerstva obrany utáhlo kohoutky, zdálo se, že spolek skončí. Jenže s novou vládou a nástupem SPD do tohoto úřadu došlo v tichosti k zázračnému vzkříšení. Svědectví historičky Gabriely Havlůjové ukazuje, jak krutou facou tím stát zasadil těm, kteří hrůzy totality skutečně přežili. (Reflex.cz, 16. 6.) (jd)

Synagoga v Písku z roku 1872.

LETNÍ PRŮVODCE PO SYNAGOGÁCH

O knize Synagogy v Čechách, které můžete navštívit

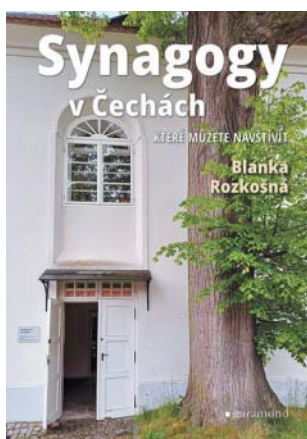
Poslední publikace od Blanky Rozkošné o českých židovských památkách vyšla (ve spolupráci s Pavlem Jakubcem) roku 2004. Skutečnost, že ji nedávno pražské nakladatelství Garamond vydalo nový svazek, je tedy vítaným edičním počinem, který zájemce o historii židovských památek potěší. Vědí, že Blanka Rozkošná tematické rozumí a věnuje se jí systematicky a dlouhodobě. Jenže...

Jenže v tomto případě prokázalo jinak účtyhodné nakladatelství s pestrou a nápaditou produkcí B. Rozkošné svým způsobem medvědí službu. Kniha je sice cenná množstvím shromážděných údajů i fotografií, ale trpí řadou nedostatků, které by měl vidět redaktor a autorku na ně upozornit. Nemám ráda recenze, které se soustřeďují na vady a chyby (nacházejí se samozřejmě téměř v každé tiskovině a knize), zdůrazňují je a přehlížejí, co je na konkrétním textu pozitivní. Takže nejprve to dobré.

31 SYNAGOG

Kniha zahrnuje 31 synagog (a na některých místech i hřbitovů či rabínských domů) v Čechách, které jsou více (pravidelně) či méně (po dohodě) otevřené pro veřejnost. Vzhledem k tomu, že publikace vyšla před letní sezonou, je to dobře načasovaná a užitečná edice. Ocení ji asi spíše čtenář-turista, který vyhledává zajímavá místa, než někdo, kdo se o tento typ památek zajímá hlouběji a popisované objekty už možná navštívil. Nalezne v ní synagogy známé (např. v Praze Staronovou, Pinkasovu, Maiselovu, Španělskou a Jubilejní, zahrnuta však není Klausová, ačkoli je po rekonstrukci otevřená), dále Velkou synagogu v Plzni nebo temple v Kolíně či v Českém Krumlově a Ústěku. Dočte se ale i o těch méně známých, někdy využívaných Československou církví husitskou (v Milevsku, Kladně, v Praze-Michli), jako galerie (Rakovník), jako muzejní či výstavní prostor, často s připomínkou místní židovské populace (Hartmanice, Dobruška, Žatec, Ústěk, Rychnov nad Kněžnou, synagoga v Praze-Libni, Ččkně, otevírá se Písek atd.).

Knihu uvádějí stručné nástiny dějin židovského osídlení v Čechách a architektury synagog, následují jednotlivá abecedně řazená hesla. Každé zahrnuje dějiny místní židovské komunity včetně zmínek o památkách, které poslední (hlavní) popisované budově předcházely. Ta je zachycena v architektonickém a stavebním detailu, někdy možná až příliš podrobném. Autorka se dále věnuje historii synagogy a jejímu současnému využití, k řadě hesel přidává zmínku o zajímavých osobnostech,

kteřé z konkrétního města či městečka pocházely nebo k němu měly vztah či se k nim váže nějaká historická událost. Na konci hesla je adresa, na níž se synagoga nachází, a kontakt na provozovatele či správce. Existuje-li, je uvedena i příslušná webová stránka.

Blanka Rozkošná připomíná nacistickou devastaci synagog a pak tu, kterou již zestátněné židovské památky zažily v době socialismu (připomíná, že za oněch 40 let bylo u nás zničeno více synagog než za nacistické okupace). Tak například v hesle o písecké synagoze píše: „Po válce byla synagoga několik let opuštěna. Na počátku 50. let byla nabídnuta městu Písek ke kulturnímu využití, ale město tuto nabídku odmítlo. O něco později v 50. letech byla přestavěna na skladiště. V té době byla odstraněna ženská galerie podepřená litinovými sloupy a celý prostor byl rozdělen na dvě patra železobetonovou konstrukcí. V místě zničeného svatostánku ve východním průčelí byl zřízen vjezd pro nákladní automobily s vraty a na něj navazující výtah do patra. Objekt byl od roku 1953 využíván jako sklad Velkoobchodu s oděvním zbožím a n. p. Jitex.“ Zmiňuje etapy oprav po roce 1990, kdy byly budovy navraceny do správy pražské židovské obce nebo Federace židovských obcí v ČR nebo se o jejich provoz starají města či obce.

JENŽE...

K přehlednosti a čtenářské vstřícnosti, jak by se na průvodce slušelo, má však text bohužel daleko. Hesla nejsou strukturovaná, plynou v toku dlouhých vět, informace jsou

někde detailní, jindy příliš stručné, někdy se opakují, těžko se v nich orientuje. Záslužné je shromáždění nejruznějších dat a dalších archivních údajů k historii a osudům stavby, méně užitečná pak jejich malá uspořádanost, rozlišení více a méně důležitého.

Například v hesle o Velké synagoze v Plzni se autorka až krkolomně detailně (a opakovaně) zabývá způsobem, jak se vchází do modlitebního sálu; v hesle o Polné nepadne v souvislosti s hilsneriádou ani zmínka o roli, již v procesu a v boji proti antisemitským pověrám o rituální vraždě (a snaze hájit křivě obviněného Leopolda Hilsnera) sehrál prof. T. G. Masaryk. V hesle o Písku je zahrnut (vzhledem k rozsahu hesla nepřiměřeně obsáhle) příběh o Kamile Stösslově (1892–1935), pozdní lásce Leoše Janáčka. Je (a není to jen v tomto případě) popsán jazykem, připomínajícím špatný překlad z angličtiny („Byl to zřejmě nejprve David Stössl, kdo považoval kontakt s autorem slavné *Její pastorkyně* za skutečnou čest“ ad.). Někdy zarazí neurčité pojmy: Zatímco autorka důsledně uvádí, kolik peněz se vynaložilo na rekonstrukce synagog, jež byly provedeny v letech 2010–2014, nezmiňuje, že se tak stalo v rámci důležitého projektu FŽO v ČR Revitalizace židovských památek. V textu také zůstaly na několika místech pravopisné chyby (mj. hned v titulu, v němž chybí čárka před slovem které), nejednotné psaní termínů (holocaust – holokaust)...

Zkrátka: textu by (při vši úctě k odpovědnému redaktorovi) slušely zásadnější ediční zásahy, jež by pomohly přehledně a jednotně strukturovat hesla. Té by ostatně prospěla i výraznější a nápaditější grafická úprava textu, u knih tohoto typu zásadní. Přísnější revizi by si dle mého názoru zasloužil i výběr fotografií – pozitivní je jejich množství a méně neobvyklé záběry, některé jsou zdařilé, jiné jsou méně povedené – „padající“ budovy, málo ostré či tmavé záběry, jako by jim chyběla nezbytná úprava.

Nakladatelství plánuje pokračování – tedy *Synagogy na Moravě, které můžete navštívit*. Doufejme, že Morava bude redakčně důkladněji zpracovaná a připravená než Čechy. Autorka, čtenáři a samozřejmě židovské památky si to zaslouží.

(am)

Blanka Rozkošná: *Synagogy v Čechách* (sic) *kteřé můžete navštívit*. Vydalo nakladatelství Garamond v Praze roku 2026, 269 stran, fotografie, dop. cena 499 Kč (na webu e-garamond.cz za 399 Kč).

Jana Paseková Kasíková

„JSOU ZDE, KOLONA PŘIJELA!“

■ Kniha s podtitulem *Displaced Persons a poválečné Československo v roce 1945* se věnuje fenoménu osob, které byly přemístěny v důsledku událostí druhé světové války. Po skončení konfliktu bylo potřeba miliony lidí (mezi nimi samozřejmě velkou část přeživších holokaust, bývalých vězňů koncentračních táborů) dopravit všemi směry domů. V návaznosti na mezinárodní kontext nahlíží autorka tento problém v československé perspektivě. Jednotlivé kapitoly představují průběh péče o přemístěné osoby po osvobození, vznik a fungování shromažďovacích Displaced Persons Camps, každodennost Čechoslováků v těchto táborech vyčkávacích a jejich návrat do vlasti. V neposlední řadě je rozvíjena otázka, jak byli tito přemístění, respektive repatrianti vnímáni v poválečné československé společnosti.

Vydalo nakladatelství Academia v Praze roku 2026, 512 stran, dop. cena 695 Kč (v e-shopu nakl. www.academiaknihy.cz za 556 Kč).

Michael Lambek

ZA SKLEM

Vila Tugendhat a její rodina

■ Kanadský profesor antropologie (se zaměřením na antropologii náboženství) Michael Joshua Lambek napsal knihu, která není jen portrétem legendární vily, ale zejména rodiny s ním spjaté. Pátrá po kořenech rodu Tugendhatů v židovském ghettu, všímá si rozvoje jeho průmyslového podnikání, společenského postavení Židů za Rakouska-Uherska a první republiky i okamžiku, kdy byli členové rodiny nuceni prchnout před nacisty a ocitli se v různých koutech světa. Neméně zajímavý je i příběh vily samotné, od jejího vzniku přes devastující válečné události a časy komunismu, váhavé peripetie porevolučních let až po zapsání stavby mezi památky UNESCO a dokončení rekonstrukce.

Vydalo nakladatelství Karolinum v Praze roku 2026, z angličtiny přeložila Gisela Kubrichtová. 406 stran, dop. cena 550 Kč (v e-shopu nakl. www.cupress.cuni.cz za 468 Kč).

JAK JSEM ŽIL, JAKÝM JSEM BYL...

Paměti Emila Picka

■ Ing. Emil Pick (1865–1945) byl významný podnikatel a mecenáš, který zásadně formoval rozvoj chemického průmyslu ve střední Evropě. Byl inovátorem, který výrazně přispěl k využití umělých

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

průmyslově vyráběných tuků v gastronomii a kosmetice i k podobě města, kde jeho podniky stály, tedy Čáslavi.

Během věznění v Terezíně, kam byl deportován roku 1941 a žil zde až do osvobození ghetta, napsal Emil Pick paměti. Vznikl text, který propojuje osobní svědectví, rodinnou historii i pozoruhodný obraz podnikatelského ducha Rakouska-Uherska a první Československé republiky. Věznění přežil, ale zemřel již v prosinci 1945. (Ke knize se ještě vrátíme.)

Vydal Nadační fond dr. Dagmar Lieblové v Praze roku 2026, dvojjazyčná, česko-anglická edice, fotografie. Předmluvu napsal Nick Winton. Knihu lze zakoupit na www.nfdl.cz/knihy za 300 Kč.

Oskar Wiener

STAROPRAŽSKÉ KUKÁTKO

■ Oskar Wiener (1873 Praha – 1944 Terezín) patřil k nejvýznamnějším německy píšícím autorům a jeho *Staropražské kukátko* bylo zásadní inspirací knihy *Magická Praha* Angela Marii Ripellina. Krásně vypravená kniha je básnickým obrazem romantické Prahy, jejích postav, pověstí, příběhů i skutečného života přelomu 19. a 20. století. Zároveň je i průvodcem po Praze novoromantického uskupení Jung-Prag. Autoři této skupiny zůstali městu ve většině případů věrni jako inspiračnímu zdroji až do konce svých životů, Prahu považovali za magické město. Jejich tvorba se námětově prolétá a vzájemně se ovlivňuje (za mnohé jmenujme Paula Leppina, Victora Hadwiger a Gustava Meyrinka).

Jedná se o první knihu Oskara Wienera přeloženou do češtiny. Je vybavena úvo-

dem a poznámkovým aparátem a originálními kresbami Theodorika Růta a linoryty Pavla Růta, jenž je i autorem předmluvy.

Vydalo nakladatelství Arbor vitae v Praze roku 2026, z němčiny přeložil Radovan Charvát. 184 stran, dop. cena 550 Kč (na webu nakl. www.arborvitae.cz za 490 Kč).

Viera Glosíková

LENKA REINEROVÁ NEKONEČNÁ PŘÁTELSTVÍ

■ První monografie Lenky Reinerové (1916–2008), poslední německy píšící spisovatelky židovského původu z Prahy, jejíž životní osud se prolíná s velkými dějinami Evropy. Germanistka Viera Glosíková zachycuje dobu meziválečné Prahy, francouzského a mexického exilu, reflektuje 50. léta i turbulentní druhou polovinu století. Cítuje z díla autorky a propojuje poutavou literární interpretací s osobními vzpomínkami, drobnými příběhy i silnými momenty z jejího života. Součástí publikace je bohatý obrazový doprovod – archivní fotografie, unikátní osobní dokumenty a faksimile dobových materiálů.

Vydalo nakladatelství Labyrint v Praze roku 2026, dop. cena 850 Kč.

HUDBA V SYNAGOGÁCH PLZEŇSKÉHO KRAJE

25. ročník

■ Již čtvrtstoletí se koná oblíbený festival koncertů, jež spoluzaložil houslista Miroslav Vilímc, člen České filharmonie, jenž je dodnes i jeho dramaturgem a aktérem. Několik let koncerty pořádá Spolek pro hudbu v synagogách, z. s., jež řídí Monika Teichmannová. „Za to, že jsme vydrželi celé čtvrtstoletí, děkujeme všem našim sponzorům a přispěvatelům, velký dík patří našim věrným posluchačům, kteří po celá léta mají festival rádi a zpětně nás motivují. Těšíme se na vás a na společnou oslavu,“ píšou v programu.

Uvádíme letní a podzimní koncerty: **12. července** od 17 hodin v synagoze v Kasejovicích: Koncert k jubileu W. A. Mozarta a pocta K. Pexidrovi. **18. srpna** v 17 hodin v synagoze v Hartmanicích: skladby J. Offenbacha, J. Hoška, N. Paganiniho, D. Poppera. **6. září** od 17 hodin v synagoze v bavorském Flossu: skladby G. Bottesiniho, A. Rolly, G. B. Borghiho, K. D. von Dittersdorfa. V září následují koncerty v synagoze ve Kdyni (**20. září** od 17 hodin) a festival vyvrcholí koncertem ve Staré synagoze v Plzni, a to dne **23. září** v 19 hodin, kdy zazní skladby A. Piazzolly, E. Blocha a K. Pexidra.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM PRAHA

■ Až do **6. září** potrvá výstava v Klausově synagoze (U Starého hřbitova 3a, Praha 1) s názvem **BURNING LOVE: Izrael objektivem Karla Cudlína**. V létě lze navštívit čtyři komentované prohlídky s autorem vystavených fotografií, předním českým dokumentárním fotografem, a kurátorkou výstavy Michaelou Sidenberg. Návštěvníci nahlédnou do zákulisí vzniku fotografií i výstavy samotné a vyslechnou si osobní příběhy spojené s více než třicetiletým autorovým fotografickým putováním po Izraeli. Prohlídky se konají ve dnech: **9. 7., 23. 7., 17. 8. a 31. 8.** vždy od 17 hodin.

Výstava vznikla ve spolupráci s fotografickým sdružením 400 ASA u příležitosti vydání stejnojmenné fotografické publikace. Lze ji navštívit samostatně mimo muzejní okruh, vstupné činí 60 Kč.

KONCERTY V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ V létě pořádá Židovská obec v Praze v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská 7, Praha 1) následující varhanní koncerty: **15. července** hraje Vladimír Roubal. Program: skladby J. S. Bacha, F. Mendelssohna-Bartholdyho, C. Francka a vlastní improvizace. **5. srpna** hraje Linda Sítková. Program: skladby F. Mendelssohna-Bartholdyho, J. S. Bacha a A. Guilmanta. Koncerty začínají v 18 hodin, vstupné dobrovolné.

■ V synagoze lze zhlédnout novou výstavu s názvem *Praha moderní, Praha židovská. Židovští architekti meziválečné éry*, již pro ŽOP připravil Zdeněk Lukeš.

FESTIVAL PRO ŽIDOVSKOU ČTVRŤ V BOSKOVICÍCH

■ Ve dnech **9.–12. července** se koná již 34. ročník Festivalu pro židovskou čtvrť v Boskovicích.

Festival pořádá UNIJAZZ, sdružení pro podporu kulturních aktivit, a proběhne v historickém jádru města Boskovic s jeho jedinečně zachovalou židovskou čtvrtí a na dalších místech v jeho okolí. Jako tradičně se konají koncerty hudby nejrůznějších žánrů, divadelní a filmová představení, přednášky, autorská čtení, komentované prohlídky židovské čtvrti, výstavy, cyklovýlety. Program naleznete na www.boskovice-festival.cz.

I po skončení festivalu některé výstavy zůstávají, letos to bude expozice Viktorie Mashchenko, která ve svých grafikách

KULTURNÍ POŘADY

používá fotografie z rodinného archivu a věnuje se tématu východní Ukrajiny, Donbasu.

FESTIVAL HA-MAKOM V HOLEŠOVĚ

■ 26. ročník Festivalu židovské kultury Ha-Makom Holešov 2026 se koná ve **21.–25. července**. Dramaturgie letošního ročníku se opět snaží zapojit především místní veřejnost a nabídnout program, který festivalovým návštěvníkům přiblíží židovskou kulturu přirozeným způsobem. Kromě divadelních představení a přednášek se můžete těšit na snímky fotografa Jindřicha Buxbauma, který představí snímky ze svého posledního projektu *Až do sto dvaceti let*. Podrobný program holešovského festivalu židovské kultury naleznete na webu www.zidovskysfestival.cz.

FESTIVAL ŽIDOVSKÉ KULTURY V TŘEBÍČI

■ Třebíčský festival Male chajim letos proběhne ve dnech **29. července – 2. srpna**. Kromě jiných akcí se můžete těšit na Stand Up Comedy Michaela Szatmaryho, na koncerty klezmerových kapel nebo film *Čas dobývání* o životě maďarské židovské gymnastky Ágnes Keletiové. Snímek režisérky Katy Oláhové mapuje její dramatický životní příběh i sportovní kariéru. Program festivalu naleznete na www.mkstrebic.cz.

ŠÁBES V SYNAGOZE V LUŽI

■ Ve dnech **24.–25. července** se opět po roce uskuteční židovské bohoslužby v lužské synagoze. Již popáté se zde chystá akce Letní šábess v synagoze, které se pravidelně účastní potomci bývalých členů někdejší lužské židovské náboženské obce a jejich přátelé. Do synagogy jsou zváni všichni, kteří chtějí zažít páteční modlitbu na uvítání šabatu, po ní bohatý kiduš (hostinu) s košer vínem a v sobotu bohoslužbu se čtením z Tóry. Svitek Tóry jako každoročně přiveze kantor Daniel Vaněk, který bohoslužbu povede. Díky této obnovené tradici se vždy jednou ročně vrací synagoga svému účelu. Nevíme, zda se nám podaří sestavit minjan, ale bohoslužba se v omezené podobě může konat, i pokud kvorum nebude splněno.

Program začne v **pátek 24. 7.** v 19.30 modlitbou, pokračuje v **sobotu 25. 7.** v 10.00 obvyklou sobotní bohoslužbou.

Zvání jsou všichni bez ohledu na své osobní náboženské vyznání, požadován je pouze respekt k odlišné tradici a vhodné oblečení. U mužů je to pokrývka hlavy (stačí obyčejná kšiltovka či klobouk). Po skončení páteční modlitby pronese několik slov autorka stálé výstavy o místních rodácích v synagoze archivářka Alžběta Langová, která představí vzácné hosty. Lze provést komentovanou prohlídku synagogy. *al*

Markéta Loman Vogelová SYMBOLY V NÁS

■ Do **16. července** je v Galerii 9 v přízemí vysočanské radnice v Praze 9 přístupná výstava kreseb Markéty Loman Vogelové. Jedná se o malé kresby tuší a větší dvoubarevné ilustrace kombinovanou technikou tempery a suchého pastelu, inspirované starověkými petroglyfy, obrazy vyrytými do skalních stěn, vyjadřujícími spirituální svět pravěkých indiánů. Více na www.galerie9.cz.

VÝSTAVA KARIKATUR

■ Až do **konce srpna** potrvá výstava *Karikatury* ve výstavní cele č. 41 IV. dvora Malé pevnosti v Terezíně, již pořádá Památník Terezín. Expozice zahrnuje díla známých prvorepublikových karikaturistů, jakými byli Adolf Hoffmeister, František Bidlo, Antonín Pelc, Josef Novák, Vlastimil Rada či další; nechybějí ani díla Josefa Čapka z cyklů *Ve stínu fašismu* nebo *Diktátorské boty*.

KALA ZINGARICA

■ Dne **2. srpna** od 19 hodin se v amfiteátru Památníku holokaustu Romů a Sintů na Moravě v Hodoníně u Kunštátu koná koncert Ivy Bittové a Petra Pavlince. Projekt Kala Zingarica přináší téměř zapomenuté písně Romů z Hornácka a okolí v novém, originálním pojetí. Zpěvačka a houslistka Iva Bittová spolu s cimbalistou Petrem Pavlincem otevírají hudební svět, ve kterém se tradice přirozeně propojuje s improvizací, emocí i současným výrazem.

HLEDÁME STAVEBNÍ DOZOR

■ Developer hledá stavebního inženýra nebo absolventa průmyslové školy s praxí jako dozor přímo na stavbě. Jedná se o výstavbu malometrážních bytů v blízkosti Karlova náměstí v Praze. Nabízíme poloviční úvazek. Zájemci, volejte, prosím 724 341 552.

FRANTIŠEK JAROŠ

Spravedlivý mezi národy in memoriam

Dne 3. června předal velvyslanec Státu Izrael v ČR Amír Weissbrod při slavnostním ceremoniálu další ocenění Spravedlivý mezi národy. Titul byl *in memoriam* udělen panu Františku Jarošovi a převzali jej jeho potomci.

František Jaroš během druhé světové války pomohl zachránit život mladému židovskému vězni Josefu Kapelovi. Ten přežil několik koncentračních táborů a v závěru války i pochod smrti, při němž byl vyčerpán a na pokraji sil. Jaroš Kapelovi pomohl i po válce, kdy jej vzal k sobě domů a nechal ho u sebe, dokud se nezotavil.

Josef Kapel se narodil roku 1926 v polské Radomi. Přežil ghetto v Radomi, odkud byl transportován do Treblinky. Prošel tábory Belzec, Gross-Rosen a Osvětim-Březinka.

Cesty Josefa Kapela a Františka Jaroše se protknuly počátkem roku 1945 v koncentračním táboře Flossenbürg v Německu.

František Jaroš se narodil v roce 1907 v Sirákově na pomezí Čech a Moravy a ve Flossenbürgu se ocitl, protože jako vedoucí v prodejně Baťa v Praze zaměstnával dva účetní židovského původu. Když nacistický aparát vydal nařízení, že Židé musí být z práce propuštěni, obstaral jim české doklady. Po odhalení tohoto přečinu a výsledku v sídle pražského gestapa v Petschkově paláci byl deportován do koncentračního tábora. Josef Kapel ve Flossenbürgu pracoval v kuchyni a nosil kamarádovi jídlo do lazaretu. Při této příležitosti se seznámil s Františkem Jarošem. Začal tak dodávat jídlo také jemu – a právě tady začíná jejich přátelství.

Když v dubnu 1945 rozhodli nacisté, že vypraví pochod smrti z Flossenbürgu do Dachau, hrstka nejodolnějších vězňů se ocitla v Rötzu u Řezna (asi 20 kilometrů od hranic s českými zeměmi). Součástí skupiny byli i Kapel a Jaroš, který židovskému spoluvězni při cestě pomáhal a podporoval ho. Stráže utekly a vězni byli osvobozeni, neboť město zabrala americká armáda. V Řezně se pak někdejší vězni prostřednictvím volání Československého rozhlasu o pomoc dozvěděli o Pražském povstání. Když po několika dnech dorazili do Prahy, město již bylo osvobozené.

František Jaroš pak vzal Josefa Kapela k sobě domů, jeho rodina (manželka Marie a děti Iva a Milan) mu pomohli, aby se zotavil. Pobyl u nich asi dva měsíce, blízký si byl hlavně s dcerou Ivou. Během této doby zjistil, že z jeho příbuzných nikdo nepřežil.

ZPRÁVY

Na doporučení bývalého spoluvězně zašel Josef Kapel do Miličova domu v Praze. V červenci se pak ocitl ve Štítně, jednom ze zámků, které vedl sociální pracovník Přemysl Pitter. Prošel ozdravnou kúrou jak fyzickou, tak psychickou.

Na sklonku roku 1945 odjel do Palestiny, až do jara 1947 musel pobývat na Kypru jako – dle tehdejších britských mandátních zákonů – „nelegální imigrant“. Usadil se v Palestině, založil rodinu, bojoval na obranu židovského státu. S Jarošovými ztratil kontakt.

František Jaroš po komunistickém puči v únoru 1948 přišel o velkoobchod s domácími potřebami, poté našel uplatnění v tehdy novém oboru výpočetní techniky. Zemřel roku 1980 a je pohřben na Olšanských hřbitovech v Praze.

Od roku 2017 pátral Josi (Josef) Kapel po rodině Jarošových, nakonec dal příběh k dispozici organizaci Paměť národa, dostal se do médií. Na základě toho našel roku 2020 tehdy čtyřicetiletý Josi rodinu Františka Jaroše, a to díky členovi Klubu přátel Paměti národa Václavu Janíkoví. Ten se po přečtení příběhu rozjel do Sirákova, odkud Jarošovi pocházejí, a podařilo se mu získat kontakt na člena rodiny v Českých Budějovicích. Josef Kapel zemřel roku 2021.

Červnovou slavností tak vyvrcholil letitý příběh, v němž svou roli mělo – samozřejmě kromě zachránce a zachráněného – mnoho dalších dobrých lidí.

Ocenění převzaly tři generace rodiny Františka Jaroše – dcera Alena, vnučka Barbora a pravnuček Adam. Na dálku se k nám připojila také rodina Josefa Kapela. Promluvil Ofer Cohen, příbuzný Josefa Kapela, který pomáhal zdokumentovat rodinnou historii, Alon Kapel, syn Josefa Kapela, a Amith Disanayak, jenž o pana Kapela pečoval v posledních letech jeho života. „Jsem vděčný, že můžeme takové příběhy připomínat a vzdát hold lidem, kteří si i v době strachu a krutosti dokázali zachovat lidskost,“ řekl při předání ocenění velvyslanec Amír Weissbrod. (am)

(Čerpáno z textu Martina Hemelíka, *Respekt* 14. 8. 2024; z *Kladenského deníku*, květen 2020, a stránek Paměti národa.)

HROB BERTHOLDA EPSTEINA

Když jsem se v roce 2003 rozhodla psát o prof. MUDr. Bertholdu Epsteinovi (1890 Plzeň – 1962 Praha), skvělém dětském lékaři a přeživším holokaustu, začala jsem zjišťovat, kde je pohřben. Po velkém pátrání jsem jeho hrob našla na hřbitově u strašnického krematoria, který sousedí s Vinohradským hřbitovem. V roce 2019 zemřela Epsteinova nevlastní dcera Alena, která zřejmě jako jediná o hrob pečovala. Posléze byl tak zarostlý, že náhrobek nebylo vůbec vidět. Chodily jsme stříhat býlí s kamarádkou, spisovatelkou Danielou Hodrovou. Přímo detektivní cestou jsem se dozvěděla, že je hrob zaplacen do roku 2027. To znamenalo, že by v roce 2027 památka na slavného pediatra a zmizela.

Před několika lety jsem se proto obrátila na společnost Matana, s. r. o., a našla jsem velice vstřícné pracovníky. Nebylo to jednoduché zařizování. V první fázi se o možnost přesunu uřel prof. Epsteina a jeho ženy Aleny zasadila členka ŽOP Jiřina Fleischmannová, která intervenovala na Úřadu pro zastupování ve věcech majetko-

Foto Kamila Svitáková.

vých, obrátila se na Domov sociální péče na Hagiboru, na strašnické krematorium i na notářství, které pozůstalost vyřizovalo.

Matana, hlavně Mojmir Malý a Kamila Svitáková, se postarala o převoz uřel, musela odkoupit náhrobek, nechat jej opatřit nápisem a obstarat jeho přenesení. Od května se tedy ostatky MUDr. B. Epsteina, jeho manželky Aleny, roz. Herrmannové, a dcery Aleny Alešové nacházejí na Novém židovském hřbitově.

Všem, kdo při této administrativně i technicky náročné akci pomáhal, za jejich úsilí velice děkuji – i jménem mnoha dalších poválečných dětí, Epsteinových pacientů.

Věra Trnková, Heidelberg

ŽNO BRATISLAVA

Blahoželáme členom, ktorí v **júli** slávia sviatok svojich narodenín: pani Katarína Bartalská – 50 rokov; pani Ing. Agnesa Grossová – 80 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová – 88 rokov; pani Soňa Ištvanová Péterfi – 78 rokov; pani Oľga Konečná – 78 rokov; pani Mariana Kopelmanová – 73 rokov; pani Tatiana Kráčmarová – 79 rokov; pani Zita Kurzová – 82 rokov; pán PaedDr. Ivan Pasternak – 82 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná – 90 rokov; pán Ing. Tomáš Salamon – 72 rokov; pán Juraj Steiner – 80 rokov; pani Prof. Ing. Zuzana Sternová – 79 rokov; pani Mária Strelecká – 84 rokov; pán MUDr. Ivan Teplý – 84 rokov; pán František Tepper – 79 rokov; pani Ing. Katarína Traubnerová – 80 rokov; RNDr. pán Eduard Ujházy – 80 rokov; pán Martin Urbaník – 50 rokov; pani Agneša Urbanová – 91 rokov, a pán Ing. Ján Wister – 79 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie

So smútkom oznamujeme, že sme sa na židovskom cintoríne rozlúčili s našimi členkami pani Evou Švigutovou a pani Alenou Strapkovou.

Zichronan livracha!

ŽO BRNO

V **červenci** oslavujú: Tamara Anna Hořínková, nar. 1.7. – 8 let; paní Dita Hanáková, nar. 3.7. – 54 let; pan Artemii Pikulin, nar. 4.7. – 23 let; pan David Fiša, nar. 7.7. – 38 let; paní Lýdia Ferová, nar. 8.7. – 88 let; slečna Lea Burešová, nar. 14.7. – 17 let; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 76 let; pan Yotam Kreiman, nar. 24.7. – 40 let; paní Věra Vozáková, nar. 30.7. – 82 let, a paní Nicole Engelsmannová, nar. 31.7. – 55 let.

Ad mea veesrim šana!

Zemřel prof. Ivan Rektor

Ve věku 77 let zemřel dne 14. června profesor Ivan Rektor, emeritní prorektor Masarykovy univerzity, jeden z nejuznávanějších neurologů své generace. Zabýval se mj. neurobiologií stresu a mezigenetickým přenosem traumatu, zejména výzkumem přeživších holokaustu i jejich potomků. Mnoho vykonal i pro židovské společenství. Byl pohřben na židovském hřbitově v Brně-Židenicích.

Zichrono livracha.

ŽO DĚČÍN

V **červenci** oslaví narozeniny: paní Kamila Kopřivová; paní Irena Kubešová; pan Lukáš Kypta; paní Nikola Popperová; pan Alexander Shonert a pan Pavel Vít Weil.

Ad mea veesrim šana!

ZPRÁVY Z OBCÍ

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme **júlovým** oslávencom: Ing. Ernest Ackermann – 71 rokov; pani Ilona Gregorová – 97 rokov; pán Peter Haber – 78 rokov; pani PhDr. Nadežda Lambertová – 82 rokov; pani Mgr. Eva Novotná – 78 rokov; pán MUDr. Pavol Rodan – 75 rokov; pán Igor Rolný – 86 rokov; pani MUDr. Marta Rubovičová – 75 rokov, a pán PhDr. Pavol Šalamon – 75 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **červenci** blahopřejeme paní Eszter Honti, nar. 7.7. – 58 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví narozeniny: pan MgA. Daniel Hrbek, PhD., nar. 29.7. – 55 let; paní Andrea Dorazilová, nar. 26.7. – 33 let; paní Barbora Dorazilová, nar. 21.7. – 29 let; paní Linda Dorazilová, 27.7. – 24 let; paní Yulia Gutschabes, nar. 20.7. – 38 let, a pan Julius Meinl, nar. 9.7. – 67 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **červenci** oslaví narozeniny: pan Oskar Kwarteng Acheahpong – 46 let; pan Petr Suchý – 54 let; pan Josef Salomonovič – 88 let; pan Miroslav Revenda – 55 let; paní Evženie Mádllová – 77 let; paní PhDr. Zuzana Čaplová – 77 let, a paní Jindřiška Danelová – 94 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narozeniny: pan Libor Běleš – 53 let; paní Kateřina Mikulcová – 48 let; pan Karel Steiner – 73 let; paní Klára Tydlitátová – 41 let, a pan Ladislav Václavík – 73 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **červenci** oslaví narozeniny: pan Yechiel Bar-Chaim, nar. 15.7. – 81 let; paní Nataša Bednářová, nar. 26.7. – 81 let; pan Ivan

Berkovič, nar. 29.7. – 78 let; pan Petr Bielický, nar. 16.7. – 78 let; paní Nině Bourová, nar. 28.7. – 87 let; paní Jana Černá, nar. 8.7. – 75 let; paní Dagmar De Blasio Denčíková, nar. 23.7. – 81 let; paní Jana Fikart, nar. 28.7. – 99 let; pan Arie Gillon, nar. 31.7. – 80 let; pan Robert Grün, nar. 26.7. – 78 let; paní Alena Herštusová, nar. 30.7. – 86 let; paní Jana Janstová, nar. 7.7. – 83 let; pan Jan Jelínek, nar. 19.7. – 86 let; pan Jiří Káš, nar. 16.7. – 76 let; paní Yvonne Kolanová, nar. 2.7. – 75 let; paní Jana Kosáková, nar. 22.7. – 76 let; paní Lucie Ledererová, nar. 16.7. – 85 let; paní Marta Neužilová, nar. 29.7. – 94 let; pan Petr Ney, nar. 21.7. – 76 let; paní Annel Pavlásková, nar. 27.7. – 92 let; paní Taťána Pospíšilová, nar. 13.7. – 81 let; paní Zuzana Preissová-Fried, nar. 11.7. – 82 let; pan Petr Schlosser, nar. 29.7. – 81 let; paní Eva Siegllová, nar. 14.7. – 75 let; pan Pavel David Sivor, nar. 28.7. – 92 let; paní Magdaléna Stecherová, nar. 24.7. – 84 let; paní Marta Suková, nar. 23.7. – 78 let; paní Hana Šmejkalová, nar. 14.7. – 79 let; paní Věra Tomanová, nar. 5.7. – 95 let, a pan Petr Willheim, nar. 19.7. – 80 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Se smutkem oznamujeme, že 17. června zemřela paní Erika Gärtnerová ve věku 88 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 21. června v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. *Zichrona livracha!*

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslaví narozeniny: paní Hana Kredlová, nar. 15.7. – 69 let; paní Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 80 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 62 let, a pan Miroslav Stančík, nar. 3.7. – 76 let. Přejeme jim vše dobré do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S hlubokým zármutkem oznamujeme, že nás navždy opustila ve věku 78 let paní Judita Augustová. Se zesnulou jsme se rozloučili 9. června v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Teplicích.

Zichrona livracha!

ŽNO TRENČÍN

V **júlu** oslávia: pán Egon Guttmann, nar. 19.7. – 69 rokov; pani Natália Letková, nar. 22.7. – 47 rokov; pán Ing. Juraj Schlesinger, nar. 17.7. – 71 rokov; pán Igor Schlesinger, nar. 17.7. – 44 rokov; pani Romana Schlesingerová Walter, nar. 28.7. – 40 rokov, a pan Vladimír Valent, nar. 24.7. – 67 rokov.

Ad mea veesrim šana!

JAD VAŠEM V MNICHOVĚ

Centrum pro výzkum a památku holokaustu v Jeruzalémě Jad vašem oznámilo, že zřídí své Centrum pro vzdělávání o holokaustu v Mnichově. Jedná se o první edukativní zařízení této instituce mimo Izrael. Bude umístěno na náměstí Karolinenplatz ve středu města. Mnichov byl vybrán na základě celostátní studie a konzultací s německými úřady kvůli jeho centrální poloze v Evropě, vzdělávací infrastruktury i jako symbol spjatý se zrodem nacismu. Cílem nového učiliště je posílit výuku o holokaustu ve školách a školit učitele a pedagogické pracovníky pomocí metodik vytvořených v Jad vašem. Posléze by v Německu měla vzniknout celostátní vzdělávací síť s přesahem do sousedních států.

ZEMŘEL ALAN GREENSPAN

Dne 22. června zemřel ve věku 100 let významný americký ekonom Alan Greenspan, který dlouhá léta zastával funkci předsedy Federálního rezervního systému USA (Fed). Narodil se v roce 1926 v New Yorku jako jediné dítě Rose a Herberta Greenspanových, jeho první láskou byla hudba, dva roky studoval hru na klarinet na newyorské Juilliard School of Music. Krátce koncertoval se swingovou kapelou jako saxofonista, poté se začal věnovat studiu ekonomie.

Během svého působení v čele Fedu (1987–2006) dohlížel na druhou nejdelší ekonomickou expanzi v historii USA, v letech 1991–2001. Jeho rozhodnutí nechat ekonomiku volně fungovat – navzdory tlaku na zvýšení úrokových sazeb v souvislosti s hrozbou inflace, která se nikdy nenaplnila – pomohlo zajistit USA dlouhá léta prosperity. Nicméně roku 2008, dva roky po jeho odchodu do důchodu, vypukla v zemi finanční krize, jejíž následky pociťuje země dodnes.

VÝSTAVA O PAULU MAHREROVI

Museum of Jewish Heritage v New Yorku představuje do 31. července (tedy během fotbalového mistrovství světa) expozici věnovanou židovskému přeživšímu holokaustu a profesionálnímu fotbalistovi, tepleckému rodákovi Paulu Mahrerovi (1900–1985). Výstava s názvem *Tell Our Boy That I Played Soccer Again* čerpá z archivních fotografií, dopisů a dokumentů z muzejní sbírky. Soustředí se hlavně na dopisy, které si Mahrer a jeho žena tajně vyměňovali, když byli během holokaustu vězněni v různých koncent-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Archeologové a nalezené římské busty. Foto archiv.

račních táborech (Mahrer v Terezíně, jeho žena a dva synové ve dvou zajateckých táborech).

Jeho manželka Betty byla dcerou kantora Pinkasovy synagogy Barucha Guttmanova. Za první republiky patřil Mahrer k nejlepším hráčům, byl členem německého fotbalového klubu DFC Prag, dvakrát pobýval v angažmá v USA (1927, 1929–1932). V ghettu Terezín byl hráčem místní ligy a po válce se celá Mahrerova rodina vydala do USA.

ÚTOK V MONTREALU

V pondělí ráno 22. června zaútočil v ulici ve čtvrti Westbury v Montrealu střelec. Zabil náhodného civilistu, 68letého Michela Mizrahiho; při útoku zahynul také policista Mohamed Lamine Benredouane (34 let) a poté útočník, 25letý Kanadčan, jenž střelil na chodník z protější budovy. Zanechal po sobě manifest, jenž prokazuje jeho inklinaci k incelům (antifeministickému hnutí), kritizuje v něm však i „elitní sionisty“. Ačkoli policie přesný motiv neoznámila, jisté je, že ve Westbury sídlí velká komunita hnutí Chabad Lubavič nachází se tam řada židovských institucí, židovských škol a synagog, včetně španělské a portugalské synagogy, a též restaurací a lahůdkářství.

NÁČELNÍK ŠTÁBU A RABÍNI

V červnu se sešel náčelník generálního štábu izraelské armády Ejal Zamir s rabíny z hnutí náboženského sionismu. Ješivy vedené rabíny tohoto hnutí jsou součástí programu Hesder, který (na rozdíl od ultraortodoxních ješiv) umožňuje mladým mužům skloubit několik let studia Tóry se zkrácenou vojenskou službou (17 měsíců). V rámci tohoto programu je každoročně povoláno asi 1500 mužů. Setkání se konalo poté, co rabíni pohrozili, že přestanou posílat své studenty do služby u tankistů kvůli pilotnímu programu, jenž začleňuje do obrněných sborů i ženy. Zamir zdůraznil, že otevírání dalších jednotek a pozic pro ženy bude probíhat v „plném souladu“ s armádními protokoly. V reakci na obavy rabínů dodal, že muži a ženy nebudou během výcviku ani operačních činností ve stejných tancích.

LYKÚRGOS

Během výzkumu nedaleko Caesareje byly objeveny dvě mramorové sochy z římské doby, které archeologové považují za „životní objev“. Sochy, které byly v červnu představeny na konferenci v Muzeu Erec Jisrael v Tel Avivu, byly nalezeny při vykopávkách vinného lisu z římsko-byzantského období na archeologickém nalezišti v Binjamině u Caesareje, centra římského života v dřívější provincii Judea. Jedna socha nese nápis v řečtině – jméno „Lykúrgos“. Sochy tohoto typu byly vystavovány jak ve veřejných budovách, tak v domech elity, která se snažila navázat spojení s kulturním a duchovním světem antiky. (am)

רוש חודש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 7. 2026.

Cena 50 Kč (2,20 €)